

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibus, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Ivlii Et Avgvsti

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10261

XIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77405](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77405)

reverti ad monasterium cœpit: tunc orta tempestate, inter immensa ventorum flamma atque ingentis pluviæ inundationem, ardentem cerum derulisse fertur & ita sicca vestimenta ac si sereno & tranquillo aëre, aut operta porticu venisset. Spelunca etiam non erat longè à monasterio, quam miræ magnitudinis serpens obtinuerat, cumque terrore illius bestia locum adire incola vehementer metuerent, venerando Patri Leoni hoc intimare curauerunt: quod ut cognouit, se homo Dei in orationem dedit, atque in loco illo in quo erat, ita draco extinctus illius oratione est, ac si non hunc verbis impeteret, sed trabali telo viscerum eiusdem secreta percussisset.

Nota miracula de vestimentis eius, & ardente cerco.

Oratione occidit draconem.

His ergo & huiusmodi virtutibus clarus, cum iam plena dierum senectute graueretur, aeternæ quietis leuamine, pondere carnis deposito, susceptus est. Cuius utique meritum, ut ipsa etiam eiusdem morte claresceret, & senioris elementi virtute subtracta, non sine ingenti omnium mentium stupore monstratum est. Venerabile namque sancti viri corpus à stentibus & orantibus discipulis in oratorio seruabatur, cum vnus ex cereis super feretrum cecidisset, & super pallium quo operiebatur, ut erat ardens incubuit: sed ut tanti viri meritum panderet, vim luminis habuit sine ardore combustionis. Nam cum ad eundem lectum quidam fratres oculos leuarent, ardentem in pannis ignem adspicerent, combustionis damnum accidisse crediderunt: cumque festinanter eundem cerum leuarent, ita operimentum sancti corporis illæsum apparuit, ac si ignis in eo nullus cecidisset: tunc fratres omnes ingenti miraculo mirabilique lætitia stupere atque simul exultare cœperunt, dum sancti Patris merita naturæ suæ cessatione elementa muta prædicarent. Quod fortasè ideò foris ostensum est, ut spiritualis etiam viri dignitas cõuenienti miraculo spiritualiter signaretur. Apertè quidem recolimus, quia rubus in quo Dominus in igne apparuit, illuminatus est & non arsit, habuit lumen, ardore caruit, sed ut sedes Dei meritum habeat lucis, non habeat defectum diminutionis.

Cap. 7.

leuioris

Viri Dei sanctitatem elementa muta prædicant.

Pater ergo venerabilis insignibus & conuenientibus miraculis ostensus est: quia hunc, ut locum proprium diuina lux semper incoluit, quem ut emeritum illustrauit, & quæ in eo per ardorem punirentur nequaquam inuenit. Cuius etiam meritum si quis aliter velit hac ostensione cognoscere, facillè potest: nam perfectioribus electis per semetipsum veritas reprobmitit dicens: Capillus de capite vestro non peribit. Illius ergo operimentum corrumpi igne non potuit, cuius nullus labor periit, sed fructum optimum meruit aeternæ mercedis.

Cap. 8.

Luc. 21.

DE S. EVGENIO CARTHAGINENSI EPISCOPO, ET PLERISQVE ALIIS, SVB HVNERICO VANDALORUM REGE MULTA IN AFRICA PERPESSIS, EX LIB. 2. VICTORIS VITICENSIS DE PERSECUTIONE VANDALICA. CAPITA ADMARINEM ADIECIMUS.

MORTVO igitur Geiserico (Vandalorum rege) Hunericus maior filius patri succedit. Qui primordio regni, ut habet subtilitas Barbarorum, cœpit mitius & moderatius agere, & maximè circa religionem nostram: ut etiam vbi antea sub rege Geiserico præiudicatum fuerat, nè spirituales fierent conuentus, conuenticula concurrerent populorum. Et ut se religiosum ostenderet, statuit sollicitius requirendos hæreticos Manichæos: ex quibus multos incendit, plurimos autem diffraxit nauibus transmarinis: quos penè omnes Manichæos suæ religionis inuenit, & præcipuè presbyteros & diaconos Arrianæ hæreseos. Vnde magis erubescens, amplius in illos exarsit. De quibus repertus est vnus, nomine Clementianus, monachus illorum, scriptum habens in femore: Manichæus discipulus Christi Iesu. Propter quod magis laudabilior memoratus videbatur, in vno displicens, quia cupiditati insatiabili vehementius inhiabat, & prouincias regni sui varijs calumnijs atque indictionibus onerabat, ut de illo præcipuè diceretur: Rex egens, magnus est calumniator. Dedit autè licentiam, Zenone Imperatore atque Placidia relicta Olibrii rogantibus, ut Carthaginensis ecclesia sibi quem vellet Episcopum

Iulij 13.

Quo die Martyrologia eos habent.

Cap. 1.

Hunericus Manichæos persequitur

R ordina-

ordinaret, quæ iam per vigintiquatuor annos tali ornamento fuerat destituta. Mittit ergò tunc ad ecclesiam Alexandrum illustrem, huiusmodi legationem ferentem, vt præsentia eius catholicus populus dignum sibi peteret sacerdotem, destinans quòquè per notarium suum, nomine Vuitared, edictum, quod publicè legeretur, hunc continens modum: Iussit vobis dominus dici, quia Imperator Zenon, & nobilissima Placidia, per Alexandrum virum illustrem scripserunt, petentes vt ecclesia Carthaginensis, religionis vestræ proprium Episcopum habeat, hoc fieri præcepit atque eis rescripsit, vel legatis ab eis directis dici iussit, vt sicut petierunt, vobis Episcopum quem volueritis ordinetis: eo sub tenore, vt nostræ religionis Episcopi, qui in Constantino- poli sunt, & per alias prouincias Orientis, ex eius præcepto Episcopi, liberum arbitrium habeant in ecclesijs suis, quibus voluerint linguis populo tractare, & legem Christianam colere, quemadmodum vos hîc vel in alijs ecclesijs, quæ in prouincijs Africanis constitutæ sunt, liberum arbitrium habetis in ecclesijs vestris Missas agere vel tractare, & quæ legis vestræ sunt, quemadmodum vultis, facere. Nam si hoc circa eos non fuerit obseruatum, tam Episcopus, qui ordinatus fuerit vel clerici, sed & alij Episcopi cum clericis suis, qui in Africanis prouincijs sunt, iubentur inter Mauros mitti. Quod edictum dum nobis præsentibus xiiij Kalendarum Iuliarum vniuersæ ecclesiæ legeretur, gemere cœpimus mussitantes, eò quòd meditantibus dolos, malorum esset futura persecutio præparata. Et ita legato dixisse probamur: Si ita est, interpositis his conditionibus periculosis, hæc ecclesia Episcopum non delectatur habere. Gubernat eam Christus, qui semper dignatur gubernare. Quam suggestionem legatus accipere neglexit. Simul & populus, vt tunc fieret, vt ignis exarsit: cuius erat clamor intolerabilis, qui nulla posset ratione sedari.

Cap. 2. Ordinato itaque Episcopo Eugenio viro sancto, Deoque accepto, sublimis nata est lætitia, & gaudium cumulatam est Ecclesiæ Dei. Exultat multitudo catholica sub barbara dominatione, de ordinatione pontificis reparati. Nam maximus iuuenum numerus atque adolescentularum, sibimet in commune congaudent attestabatur, quòd nunquam vidisset Episcopum in throno sedentem. Porro ille vir Dei sacerdos Eugenius cœpit per conuersationem operum bonorum venerabilis & reuerendus haberi etiam ab eis, qui foris sunt, & ita esse ab omnibus gratus, vt si fas esset, animam suam pro eodem vniuersos ponere delectaret. Eleemosynas quoquè tales per eum Dominus dignatus est facere, vt incredibile videatur tanta eum impendere, vbi ecclesia totum Barbaris tenentibus, ne vnius nummi habere cognoscitur facultatem. Humilitatem in illo, charitatem, pietatem, diuinitus condonatum, si quisquam incipiat, non poterit explicare. Pecuniam apud eum mansisse non probatur, nisi fortè tali hora offerretur, quandò iam sol diei explicans cursum, nocturnis tenebris ordinem daret & locum. Vndè tantum referuabat, quantum diei sufficeret, non quantum cupiditas exoptasset, Deo nostro subindè quotididè ingentia & maiora donante.

Cap. 3. Sed cum fama eius esset celebris atque manifesta, cœperunt exindè Arrianorum Episcopi inuidia graui torqueri, quotidianis & præcipuè cum Cyrila calumnijs infestantes. Quid primum? Suggesterunt de illo, vt suum nequaquam sederet thronum, neque Dei populo verbum faceret consuetum. Deindè, quoscunque mares vel feminas, in habitu barbaro incedentes, in ecclesia conspiceret, prohiberet. Ille respondit, vt decuit: Domus Dei omnibus patet, intrantes nullus poterit repellere: maxime quia ingens fuerat multitudo nostrorum catholicorum, in habitu illorum incedentium, ob hoc quòd domui regiæ seruibant. At vbi ab homine Dei tale responsum accepit, statuit in portis ecclesiæ collocare tortores. Qui videntes foeminam vel masculum in specie suæ gentis ambulantes, ilicò palis minoribus dentatis iactis in capite, crinibusque in eisdem colligatis ac vehementius stringentes, simul cum capillis omnem pelliculam capitis auferebant. Nonnulli dum hoc fieret, statim oculos amiserunt: alij ipso dolore defuncti sunt. Mulieres verò post hanc poenam capitibus pelle nudatis, præcone præeunte per plateas, ad ostensionem rotius ciuitatis ducebantur. Quod sibi magis, quæ patiebantur, lucrum maximum computabant. Quorum nos plurimos nouimus, nec scimus eorum aliquem tunc, etiam poenis vrgentibus, à recto itinere destitisse.

Cap. 4. At vbi isto modo fidei infringere non valuit murum, cogitat vt nostræ religionis homines in aula eius constituti, neque annonas, neque stipendia solita potirentur: addidit quoquè & laboribus eos conterere rusticanis. Dirigit viros ingenuos & admodum

Crudelitas
Arrianorū
& Regis.

Catholico-
rum con-
stantia.

Cap. 4.

modum delicatos ad campum Vticensem, ut sub ardentis solis incendio caespites messium defecarent: ubi omnes cum gaudio pergentes, in Domino latabantur. In quorum contubernio quidam fuit aridam habens manum, quæ per annos quamplurimos nullum ei præstitit obsequium. Qui cum veraciter excusaret se operari non posse, magis violenter iussus est pergere. Sed ubi ad locum ventum est, & præsertim pro eo orando ingemuerunt omnes, pietate diuina illa arida incolumis confessoris restituta est manus.

Viri nobiles
cadere caespites coguntur.

Hinc iam Hunerici persecutio, doloris atque parturitionis nostræ sumpsit initium. Ipse autem qui sese iam dudum omnibus lenem ostenderat, desiderans post obitum suum, quod non contigit, regnum statuere, Theodoricum fratrem filiosque eius, Gentonisque fratris nihilominus filios, crudeliter coepit insequi. Quorum nullum dimitteret, nisi ei mors desiderij sui voluntatem auferret. Primò sciens vxorem Theodorici fratris astutam, credo nè fortè maritum aut maiorem filium, qui prudens & sapiens videbatur, consilij acrioribus aduersus tyrannum armasset, crimine appposito, gladio eam interfici iubet. Post occiditur & ille filius, magnis literis institutus, cui secundum constitutionem Geiserici, eò quòd maior omnibus esset, regnum inter nepotes potissimum debebatur. Accenditur adhuc crudelius aliquid perpetrare. Adstante vulgo in media ciuitate pro gradibus plateæ nouæ, Episcopum suæ religionis nomine lucundum, quem Patriarcham vocitabant, præcepit incendio concremari, ob hoc, quòd in domo Theodorici germani regis acceptissimus habebatur, cuius fortè suffragio memorata domus regnum poterat obtinere. In quo impietatis scelere futurum nobis adesse prospeximus malum, aientes singuli inuicem nobis: Qui in suo ita crudelis effectus est sacerdote, quandò nostræ religioni vel nobis pariturus est iste? Tunc & Gentonis maiorem filium, nomine Godagisum, cum vxore absque solatio seruuli aut ancillæ, crudeli exilio delegauit. Fratrem verò Theodoricum post occisionem vxoris & filij, nudum atque destitutum similiter exlauit. Post cuius mortem filium, qui supererat, infantulum, duasque filias eius adultas, impositas asinis, longius affligendo proiecit. Sed & comites quamplurimos & nobiles gentis suæ obiectionibus falsis infectans, ob hoc quòd germano fauerent, alios incendit, alios iugulauit, imitator existens Geiserici patris, qui sui fratris vxorem ligato pondere lapidum, in Amisagam fluuium Cirtensem famosum iactando demersit, & post necem matris, etiam filios interfecit. Sed & multos ei Geisericus pater moriens, sacramento interposito, commendauerat. Quos ille immemor fidei & sacramenti violator, diuersis poenis & incendijs trucidauit. Nam Heldicam, quem pater eius præpositum fecerat regni, iam veteranum atque anosum cum dedecore capite detruncavit, eiusque vxorem cum alia, nomine Theucaria, in medio ciuitatis incendit. Quarum corpora per vicus & plateas trahi mandauit, quæ tota die iacentia, rogatus à suis Episcopis, vix vespèri sepeliri concessit: Gamuth namque Heldicæ fratrem, quia ad ecclesiam eorum confugerat, occidere non potuit: quem tamen in loco latinarum obsceno conclusit, temporeque multo eum ibi degere statuit. Postea cum caprario quodam & rustico ad faciendas scrobes vineis profuturas condemnauit: quos etiam duodecims per annum, id est, per singulos menses flagellis crudelibus dissipabat, vix modico aquæ cibarioque pane concesso. hoc per quinque vel amplius perpeffi sunt annos, quibus hæc supplicia proficere poterant ad æternam mercedem, si catholici fuissent, & fidei suæ merito ista perferrent. Sed ideò istud filere nequimus, ut impietatem regis etiam in suis minimè sileremus: qui non solum Episcopum suum lucundum, ut superius demonstrauius, flammis adussit, sed & presbyteros & diaconos suos, id est, Arrianos quamplurimos, incendit, necnon & bestijs mancipauit.

Cap. 5.

Sequitur Hunerici in suos fratres, &c.

Sui patriarcha cõburit

Vide immamne tyrannu.

Presbyteros & diaconos suos interfecit.

Cap. 6.

Visiones variz.

Nota de cereis fulgentibus &c.

Amputatis igitur in breui omnibus, quos timebat, & solidans sibi, ut putabat regnum quod breue fuerat & caducum, omni ex parte ociosus atque securus, vniuersa tela furoris in persecutionem Ecclesiæ Catholicæ, rugiens sicut leo, conuertit. Ante persecutionis tamen tempestatem, multis præeuntibus visionibus & signis, imminens demonstratum fuerat malum. Nam fermè ante biennium, quàm fieret, vidit quidam Faustus ecclesiam solito in ornatu fulgentem: & dum latarentur tanti fulgoris candore, cereis quoque fulgentibus, pallijsque velaminum ac lampadibus rutilantem, subito, ait, luminis illius concupiscibilis extinctus est fulgor, ac tenebris succedentibus aduersarius naribus natus est foetor, omnisque illa beatorum turba, expellentibus

Heretici
porci & ca.
præ.

quibusdam Aethiopibus, minata est foras: ob hoc iugiter lamentatum, quod eam in claritate pristina nequaquam viderit iterum restitutam. Nam visionem istam nobis presentibus sancto retulit Eugenio. Vidit & quidam presbyter ipsam Faustam ecclesiam refertam turbis innumerabilium populorum, & post paululum euacuata, & repletam porcorum multitudine atque caprarum. Item alius vidit aream triticam ventilationi paratam, granis adhuc ventilationis iudicio necdum à palea separatis: & dum ingentis massæ, licet confusæ, magnitudinem miraretur, subito ecce turbo veniens, tempestatis sonuago flatu cepit aduentum suum surgente puluere demonstrare. Cuius impetu palea illa omnis omnino volauit, remanentibus granis. Post hæc venit quidam procerus, splendido vultu habituque nitido fulgens, & cepit grana vacua, macilenta atque similagini reproba, purgando projicere. Quæ diu examinans, vix magnitudinem illius massæ, licet probatæ, ad acerrimum tamen perduxit exitum. Item alius ait: Stabat quidam præcelsus super montem, qui Ziquensis dicitur, & clamabat dextera læaque: Migrate, migrate. Alius conspiciat rugiente celo atque turbato sulphureas nubes, quæ ingentes ceperunt lapides iaculari. Qui lapides dum cecidissent in terram, plus accendebantur, & maioribus flammis ardebant, atque intrantes in penetralia domorum, quos inuenerant, incendebant. Qui autem vidit, ait, cum se in quodam cubiculo abscondisset, miseratione diuina ad eum flamma non potuit peruenire: Reor, ut illud propheticum compleretur: Claude ostium tuum, & absconde te pusillum aliquantulum, donec transeat ira Dei. Vidit & venerabilis Paulus Episcopus arborem usque ad caelos ramis florentibus extensam, quæ etiam dilatatione sua omnem penè Africam opacabat. Et cum vniuersi eius magnitudine & speciositate gauderent, ecce subito, inquit, venit asinus violentus, qui defricans ceruicem suam super robur radicem eius, impulsu suo cum ingenti sonitu illam mirabilem arborem elisit ad terram. Sed & Quintianus honorabilis Episcopus vidit se super quendam montem stare, de quo conspiciebat gregem innumerabilium ouium suarum: & in medio gregis duæ erant ollæ nimium bullientes. Aderant autem ouium occisores, quarum carnes ollis bullientibus demergebant. Et cum ita fieret, omnis illa magnitudo consumpta est gregis. Reor ergo illas duas ollas, Sicca veneria & Laribus, duas esse ciuitates, in quibus multitudo prima fuerat congregata, è quibus incendium initium sumpsit: aut Hunericum regem, & Cirilam Episcopum eius. Sed de multis visionibus, quia breuitati consulendum fuit, hæc dixisse sufficiat.

Esaïæ 26.
Visio Pauli
Episcopi.

Hunericus
Rex, asinus.

Item Quin-
tiani Epi-
scopi.

Cap. 7.
Edictum Hu-
nerici plane
barbarum.

Quid ultra? Censet primò tyrannus iussione terribili, ut nemo in eius palatio militaret, neque publicas ageret actiones, nisi sese Arrianum fecisset. Quorum ingens numerus vigore inuictus, nè fidem perderet, militiam temporalem abiecit. Quos postea domibus proiectos, omni que substantia expoliatos, in insulas Siciliam & Sardiniam relegauit. Quodam tempore statuere per totam Africam festinauit, ut nostrorum Episcoporum defunctorum fiscus sibi substantiam vendicasset. Qui autem defuncto succedere poterat, non antè ordinaretur, nisi fisco regali quingentos solidos obtulisset. Sed hoc ædificium ubi construere visus est diabolus, statim destruere illud dignatus est Christus. Suggesterunt ei domestici sui, dicentes: Si istud firmauerit præceptio vestra, nostri Episcopi in partibus Thraciæ & alijs regionibus constituti, peiora incipient pati. Præcepit deinde sacras virgines congregari, dirigens Vandalos cum suæ gentis obstetricibus ad inspicienda & contrectanda contra iura verecundiæ verecunda pudoris, ubi nec matres aderant, nec aliqua matronarum. Quas cremantes graui suspendio atque ingentia pondera pedibus colligantes, laminas ferri ignitas dorso, ventri, mammillis & lateribus apponebant, quibus inter supplicia dicebatur: Dicite, quomodo Episcopi vobiscum concumbunt & clerici vestri. Quarum acerbitate poenarum plurimas tunc scimus extinctas. Aliæ, quæ remanserunt, cutibus ardentibus factæ sunt curuæ. Nitebatur enim semitam inuenire, per cuius aditum publicam, sicut fecit, faceret persecutionem. Et ita faciens, nullo modo inuestigare potuit, quomodo Christi ecclesiam macularet.

Vide hære-
tici Regis
belluinā fe-
ritatem.

Cap. 8.

Quibus autem prosequar fluminibus lachrymarum, quando Episcopos, presbyteros, diaconos, & alia Ecclesiæ membra, id est, quatuor millia DCCCCLXVI. ad exilium eremi destinauit? in quibus erant podagri quamplurimi, alij per artem annorum à lumine temporali priuati. In quorum erat numero beatus Felix Abdiritanus Episcopus, habens iam in episcopatu 44. annos. Qui paralyti morbo percussus, nec sentiebat quicquam, nec penitus loquebatur. De quo nos maxime cogitantes, quod

quod non posset iumento portari, suggestimus vt à suis Rex peteretur, vt saltem cum properè moriturum Carthagini esse iussisset, quod ad exilium nulla posset ratione perducì. Cui ita fertur tyrannus cum furore dixisse: Si animali sedere non potest, iungantur boues indomiti, qui cum colligatis funibus trahendo perducant, vbi ego præcepi. Quem ex transuerso super burdonem vinctum, quasi quendam ligni truncum, toto itinere portabamus. Congregantur vniuersi in Siccensem & Larensem ciuitates, vt illuc occurrentes Mauri, sibi traditos ad eremum perduxissent. Superuenientibus igitur Comites duo, subtilitate damnabili, blandis sermonibus cum Dei confessoribus agere ceperunt: Quid vobis, inquit, videtur, vt ita pertinaces sitis, & domini nostri præceptis minimè obtemperetis, qui esse poteratis in conspectu regis honorabiles, si eius festinetis facere voluntatem? Statim illis clamantibus & dicentibus ingenti vociferatione, Christiani sumus, Catholici sumus, Trinitatem vnum Deum inuiolabilem confitemur: includuntur grauiori quidem, sed adhuc latiori custodia, vbi nobis copia dabatur & introire, & verbum admonitionis fratribus facere, & diuina mysteria celebrare. Ibi & infantiuli fuere quamplurimi, quos genitrices materno sequebantur affectu, aliæ gaudentes, aliæ retrahentes: aliæ gaudebant se martyres peperisse, aliæ morituros diluio rebaptizationis, nitebantur à confessione fidei reuocare. Nullum tamen tunc nec blandimenta vicerunt, nec carnalis pietas aliquem inclinavit ad terram. Nam quædam quid tunc fecerit anus, breuiter referre delectat.

Dum iter ageremus cum Dei exercitu comitantes, & fortè magis noctibus promoueremur propter solis ardorem, conspicimus mulierculam sacculum & alia vestimenta portantem manu, infantulum vnà tenentem, atque in his sermonibus consolantem: Curre domine meus: vides vniuersos sanctos quomodo pergunt & festinant hilares ad coronas? Quam nos cum increparemus, quod importuna videretur aut viris pro sexu iungi, aut exercitui Christi sociari, respondit: Benedicite, benedicite, & orate pro me & pro isto nepote paruulo meo, quia & si peccatrix, filia sum quondam Quiritana ciuitatis Episcopi. Cui nos: Et quare ita abiectione ambulas, & qua ratione de tam longo itinere huc pergere demonstraris? Quæ respondit: Cum hoc seruo vestro paruulo ad exilium pergo, nè inueniat eum solum inimicus, & à via veritatis reuocet ad mortem. Ad hæc verba repleti lachrymis, nihil dicere valuimus, nisi vt voluntas fieret Dei.

Sed vbi aduersarius, qui iam fortè dicebat: Participor spolia, replebo animam meam, interficiam gladio meo, dominabitur manus mea: nullum potuit occupare, inquit angusta & deterrima loca, in quorum conclauius Dei exercitum coarctaret. Tunc eis etiam visitationis humana negata consolatio, puniuntur & custodes fustibus, & grauius affliguntur, iactantur confessores Christi superinuenientem angustia coarctante, vnus super alium vt agmina locustarum, & vt propriè dicatur, vt grana preciosissima frumentorum. In qua constipatione secedendi ad naturale officium nulla ratio sinebat loci, sed stercorea & vrinam urgente necessitate ibidem faciebant, vt ille tunc foetor & horror vniuersa poenarum genera superaret: ad quos aliquando dantes ingentia munera Mauris, dormientibus Vandalis vix clam admitti sumus intrare. Qui introeuntes, veluti in gurgite luti vsque ad genua coepimus mergi, illud tunc Hieremias videntes fuisse cõpletum: Qui nutriti sunt in croceis, amplexati sunt stercorea sua. Quid multa? præcepti sunt, vndique perstreptibus Mauris, ad iter vbi destinati sunt, preparari. Exeuntes itaque die Dominica, linita habentes stercoreis vestimenta, facies simul & capita, à Mauris tamen crudeliter minabantur, hymnum cum exultatione Domino decantantes: Hæc est gloria omnibus sanctis eius. Aderat enim ibi tunc beatus pontifex Cyprianus Vnizibirensis Episcopus, consolator egregius, qui singulos pio & paterno fouebat affectu, non sine fluminibus currentium lachrymarum, paratus pro fratribus animam ponere, & se vtroneum, si dimitteretur, talibus passionibus dare, qui totum quod habuit, egentibus fratribus, nulla tunc necessitate expendit. Quærebat enim occasionem, qualiter confessoribus sociaretur, ipse animo & virtute confessor: qui postea per multos agones & squallores carceris, ad exilium quod desiderabat, cum exultatione perrexit. Quante tunc multitudines de diuersis regionibus & ciuitatibus, ad visendos Dei martyres occurrerint populorum, testantur via vel semita, quæ cum agmina venientium nequaquam caperent, per vertices montium & vallium concurrere turba fidelium

Crudele tyranni responsum.

Præclara Catholico-rum vox.

Ariani suos rebaptizabant.

Cap. 9. Insigne pietatis catholice in anni exemplum.

Cap. 10. Exod. 15. Mirè premuntur Catholici.

Vide misericordiam. Thien. 4.

Psal. 149. Cyprianus Vnizibirensis Episcopus egregius.

Vide deuotionem catholicæ plebis.

inæstimabilis descendebat, cereos manibus gestantes, suosque infantulos vestigijs martyrum projicientes, ista voce clamabant: **Quibus nos miseros relinquitis, dum pergitis ad coronas? qui hos baptizaturi sunt paruulos fontibus aquæ perennis? qui nobis pœnitentiæ munus collaturi sunt, & reconciliationis indulgentia obstrictos peccatorum vinculis soluturi? quia vobis dictum est, Quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis. Qui nos solennibus orationibus sepulturi sunt morientes? à quibus diuini sacrificij ritus exhibendus est consuetus? vobiscum & nos licebat pergere, si liceret, vt tali modo filios à patribus nulla necessitas separaret.**

Cap. 11. In his vocibus & lachrymis nullus iam pergere admissus est cōsolator, sed arctabatur multitudo ad currendum, vt vbi cannaua erat præparata, laboriosam caperet mansionem: qui cùm senes deficerent, & alij fortè, & si iuuenes delicati, cœperunt hastilium cuspidibus ad currendum & lapidibus tundi: vnde magis deficientes, amplius lassabantur. Post verò imperatum est Mauris, vt eos, qui ambulare non poterant, ligatis pedibus vt cadauera animalis mortui traherent per dura & aspera lapidum loca, vbi primò vestimenta, postea membra singula carpebantur. **Quibus per gladios acutos petrarum huic caput conterebatur, alij latera findebantur, & ita inter manus trahentium spiritum exhalabant: quorum numerum nequaquam valuimus colligere, multitudine cœrcente. Exaltatur tamen per totum aggerem publicum vilis sepultura sanctorum, loquentibus tumultis. Reliqui habiliores ad solitudinis loca perueniunt, in quibus collocati, hordeum ad vescendum vt iumenta accipiunt.**

Multi animam reddunt. Vbi etiam venenatorum animalium atque scorpionum tanta esse dicitur multitudo, vt ignorantibus incredibilis videatur, quæ solo flatu etiam procul positus veneni virus infundat: ab scorpij autem percussu, nullum dicunt aliquandò euasisse. **Quorum feritas virulenta vsque ad præsens tempus, Christo defendente, nullum feruorum eius nocuisse docetur. Sed cùm illic aluntur hordeaceis granis, postea & hoc ablatum est, quasi non poterat Deus, qui pluerat Patribus manna, pascere & nunc tali exilio mancipatos.**

Cap. 12. Cogitat acriora aduersus Ecclesiam Dei, vt qui membra aliqua absciderat, totum laniano perderet corpus. Nam die Ascensionis Domini legato Zenonis Imperatoris, rege non præsentem, legendum in media Ecclesia Episcopo Eugenio dirigit præceptum, quod etiam vniuersæ Africae, veredis currentibus, destinauit: Rex Hunericus Vandalorum & Alanorum, vniuersis Episcopis Homouianis: Non semel, sed sæpius, constat esse prohibitum, vt in fortibus Vandalorum sacerdotes vestri conuentus minimè celebrarent, nè sua seductione animas subuerterent Christianas. **Quam rem spernentes plurimi, reperti sunt contra interdictum Missas in fortibus Vandalorum egisse, asserentes se integram regulam Christianæ fidei tenere. Et quia in prouincijs à Deo nobis concessis scandalum esse nolumus, ideò Dei prouidentia cum consensu sanctorum Episcoporum nostrorum hoc nos statuisse cognoscite, vt ad diem Calendarum Februariarum proximè saturarum, amissa omni excusatione formidinis, omnes Carthaginem veniatis, vt de ratione fidei cum nostris venerabilibus Episcopis possitis inire conflictum, & de fide Homouianorum, quam defenditis, de diuinis scripturis propriè approbetis, quò possit agnosci, si integram fidem teneatis. Huius autem edicti tenorem vniuersis Episcopis tuis per vniuersam Africam constitutis direximus. Data sub die xij. Kalen. Iunias, anno vij. Hunerici.**

Cap. 13. Cognoscentibus igitur, qui aderamus, simulque legentibus, contrita sunt exemplò corda nostra, & contenebrati sunt oculi nostri, & verè tunc dies festi nostri conuersi sunt in luctum, & cantica in lamentationem, dum edicti tenor indicaret futuræ persecutionis furorem. Et præsertim vbi dixit, In prouincijs nostris à Deo nobis concessis scandalum esse nolumus: quasi diceret, In prouincijs nostris Catholicos esse nolumus. **Tractatum est, quid fieret. Nullum inuenit remedium imminens calamitas, nisi à sancto Eugenio rationabilis, si cor barbarum molliretur, suggerenda daretur tali textu conscripta: Quoties animæ vel vitæ æternæ ac fidei Christianæ causa tractatur intrepidè, sicut regalis prouidentia compromisit, necessè est quod competit suggeratur. Nupèr potestas regia per Vuitaredum notarium paruitatem meam admonere dignata est, qui nobis de merito ac religione fidei præceptum eius in ecclesia, præsentem clero & plebe, recensuit. Ex cuius tenore cognouimus ad omnes cœpiscopos meos præceptum regium similiter emanasse, vt die constituta**

pro

pro disputatione fidei veniatur. Quod nos venerabiliter accepisse suggestimus, cui praefato notario humilitas mea suggestit, debere etiã transmarinarum omnium partium, qui nobis sunt in vna religione vel communione consortes, agnoscere, quia vbiq̃ regno eius obtemperant vniuersi, maximè quòd totius mundi causa, non specialis prouinciarum Africanarum tantummodò. Et quia secundo responso suggerendam me promisi oblaturum, meritò suppliciter peto magnificentiam tuam, vt ad domini & clementissimi Regis aures memoratam suggestionem meam perferre digneris, quò eius clementia dignanter agnoscat, nos disputationem legis cum adiutorio Dei nullatenus declinare vel fugere, sed sine vniuersitatis assensu nos non debere afferendæ fidei nostræ causas assumere. Quod petimus, vt benignitate, quantus est, & iustitia sapientiæ suæ dignetur annuere. Data ab Eugenio Episcopo ecclesiæ Catholice Carthaginis.

Res fidei ad vniuersam spectat ecclesiam.

Sed cum hæc suggestio à beato Eugenio offerretur, ille iam, qui conceperat dolorem, vrgebatur iniquitatem grauius parturire: & ita sancto viro Episcopo Eugenio per Obadam praepositum regni sui mandasse videtur: Subde mihi vniuersum orbem terrarum, vt sub potestate mea totus mundus redigatur, & facio ô Eugeni quod dicis. Ad quod beatus Eugenius respondit, vt potuit. Quod rationem, inquit, non habet, dici non debuit. Sic est hoc, quomodo si dicatur homini, vt per aëra feratur & volitet, quod moris non est humanæ naturæ. Dixi enim, si nostram fidem, quæ vna & vera est, potestas regis cognoscere desiderat, mittat ad amicos suos: scribam & ego fratribus meis, vt veniãt coepiscopi mei, qui vobis nobiscum cõmunem fidem nostram valeant demonstrare, & precipuè Ecclesia Romana, quæ caput est omnium ecclesiarum. Ad hæc Obadus: Ergò tu & dominus meus Rex similes estis? Eugenus Episcopus dixit: Ego non sum similis regis, sed dixi: Si veram cognoscere desiderat fidem, scribat amicis suis, vt dirigant nostros catholicos Episcopos: & ego scribo coepiscopis meis, quia catholice vniuersæ vna est cura. Hoc agebat Eugenus, non quia deessent in Africa, qui aduersariorum obiecta resellerent: sed vt illi venissent, qui alieni ab eorum dominatu, maiorem fiduciam libertatis haberent, pariterq; oppressionis nostræ calumnias vniuersis terris & populis nunciarent. Ille autem, qui necessebat dolos, audire noluit rationem, agens argumentationibus crebris, vt quoscunque Episcoporum audierat eruditos, varijs inlectationibus agitaret. Iam ad exilium Vibianensem secundò Donatianum, impositis centum quinquaginta fustibus, miserat Episcopum, necnon & Sufetulensem Praesidium, virum satis acutum. Tunc & venerabiles Mansuetum, Germanum, Fusculum, & multos alios fustigauit. Dum hæc geruntur, imperat vt cum nostræ religionis viris, illorum mensam nullam communem haberet, neque cum catholicis omninò versarentur: quæ res non ipsis aliquod præstitit beneficium, sed nobis maximum contulit lucrum. Nam si sermo eorum, dicente Apostolo, sicut cancer consuevit serpere: quanto magis communis mensa ciborum poterit inquinare, cum dicat idem Apostolus: Cum nefarijs nec cibum habere communem? Sed cum ignis iam persecutionis accenderetur, & flamma infestatis vbiq̃ Regis arderet, ostendit Deus noster quoddam miraculum per seruum suum fidelem Eugenum, quod præterire non debeo.

Cap. 14.

Responsum barbari Regis.

Romana Ecclesia caput omnium ecclesiarum.

Multi Episcopi mittuntur in exilium.

2 Tim. 2.

1 Cor. 5.

Cap. 15.

Vide antiqui morem benedicendi fontem baptisum.

Hymni nocturni in ecclesia.

Fuit in eadem ciuitate, id est, Carthagine, quidam cæcus, ciuibus ciuitatiq̃ notissimus, nomine Felix: Hic visitatur à Domino, diciturq̃ ei nocte per visum: (dies enim Epiphaniarum illucescebat) Surge, vade ad seruum meum Eugenum Episcopum, & dices ei, quia ego te ad illum direxi: Et illa hora, qua benedicit fontem, vt baptizentur accedentes ad fidem, continget oculos tuos, & aperientur, & videbis lumen. Qui tali visitatione commonitus, putans se, quomodo assolet, deludi per somnium, surgere noluit cæcus. Sed cum iterum & vergeretur in somnos, similiter vt ad Eugenum pergeret, compellitur. Rursus negligit, tertioq̃ festinanter & grauius increpatur. Excitat puerum, qui ei solitus erat manum porrigere. Pergit veloci agilitate ad Fausti basilicam, orat veniens cum ingentibus lachrymis, suggerit cuidam diacono, nomine Peregrino, vt eum Episcopo nunciaret, indicans se habere aliquod secreti genus intimandum. Audiens Episcopus, iussit hominem introire. Iam enim ob celebritatem festiuitatis, hymni nocturni per totam ecclesiam canente populo concrepabant. Indicat cæcus antistiti ordinem visitationis suæ, dicitq̃ illi: Non te dimittam, nisi mihi, sicut à Domino iussus es, reddideris oculos meos. Cui Eugenus sanctus: Recede à me frater, peccator sum & indignus, & super omnes ho-

mines delinquens, vtpotè qui & in hæc tempora seruatus sum. Ille autem tenens gena eius, aliud non dicebat, nisi illud, quod iam dixerat: Sicut iustum est, redde mihi oculos meos.

Cap. 16. Attendens quoque Eugenius inuerecundam credulitatem, & quia iam tempus urgebat, pergite cum eo, comitante officio clericorum, ad fontem. Vbi fixis genibus cum ingenti gemitu, pulsans singultibus cælum, crispantem benedixit alueum fontis, & cum completa surrexisset oratione, ita cæco respondit: Jam tibi dixi frater Felix, peccator homo ego sum: sed qui te visitare dignatus est, præster tibi secundum fidem tuam, & aperiat oculos eius, simulque vexillo Crucis consignante oculos eius, statim cæcus visum Domino reddere recepit. Quem secum quousque vniuersi baptizantur, ibi detinuit ob hoc, nè tanto miraculo populus excitatus, virum contereret, qui receperat lumē. Fit postea manifestum Ecclesiæ vniuersæ. Procedit ad altare cum Eugenio, sicut moris est, qui fuerat cæcus, suæ salutis oblationem Domino redditurus. Quam Episcopus accipiens, altari imposuit. Fit strepitus gaudio metante irruentibus populorum: statim nuncius pergite ad tyrannum. Raptus Felix, inquiritur ab eo, quid factum sit, qualiterque receperit lumen. Dicit illi ex ordine totum, dicuntque Arrianorum Episcopi: Hoc Eugenius per maleficia fecit. Et quia oppressi confessione, non poterant nubilare, eò quòd Felix vniuersæ ciuitati manifestus esset & notus, tamen volebant eum, si fas esset, necare, quomodo Iudei suscitatum Lazarum cupiebant occidere.

Felicè cæcū
illuminat S.
Eugenius.

Nota vocē
hæreticis
familiarem.

Cap. 17.

Appropinquabat iam futurus dies ille calumniosus Calendarum Februariarum, ab eodem statutus. Conueniunt non solum vniuersæ Africae, verumetiam insularum multarum Episcopi, afflictione & mœrore confecti. Fit silentium diebus multis, quousque peritos quosque & doctissimos viros exinde separaret, calumnijs appositis necandos. Nam vnum ex ipso choro doctorum, nomine Latum, strenuum atque doctissimum virum, post diuturnos carceris squallores incendio concremauit, estimans tali exemplo timorem incutiens reliquos elisurum. Tandem venit ad disputationis conflictum, ad locum scilicet, quem delegerant aduersarij. Euitantes igitur nostri vociferationis tumultus, nè forte postmodum Arriani dicerent, quòd eos nostrorū oppresserit multitudo, eligunt de se nostri, qui pro omnibus responderent, decem. Collocat sibi Cirila cum suis satellitibus in loco excelso superbissimum thronum, adstantibus nostris, dixeruntque nostri Episcopi: Illa est semper grata collatio, vbi superba non dominatur elatio: sed ex consensu communi venit, vt cognitoribus decernentibus, partibus agentibus, quod verū est, agnoscat. Nunc qui erit cognitor, qui examinatur, vel libra iustitiae, vt bene prolata confirmet, aut prauè assumpta refellat? Et cum talia & alia dicerentur, notarius Regis respondit: Patriarcha Cirila dixit, aliquos vestrum superbe & illicitè sibi nomen Catholicorum usurpasse. Nostri testati dixerunt: Dicitum fuit: Legatur nobis, quo cōcedente istud sibi nomen Cirila assumpsit. Et exinde strepitum concitantes, calumniari aduersarij cœperunt.

Sic hæretici
vincunt Ca-
tholicos.

Vide Lucifera
affectā.

Cap. 18.

Cæduntur
Catholici.

Similiter
Cirila Episcopus.

Malo dolo
agunt hæretici
semper.

Nimirum
hic bolus est,
cui inhiant
hæretici.

Et quia hoc nostri petierant, vt saltem si examinare non licebat, prudenti multitudini vel expectare liceret, iubentur vniuersi filij Catholicae Ecclesiæ qui aderant, centenis fustibus tundi. Tunc clamare cœpit beatus Eugenius: Videat Deus vim, quam patimur: cognoscat afflictionem persecutionum, quam à persecutoribus sustinemus: conuersique nostri, Cirilæ dixerunt: Propone quod disponis. Cirila dixit: Nescio Latine. Nostri Episcopi dixerunt: Semper te Latine esse locutum manifestò nouimus, modò excusare non debes, presertim quia tu huius rei incendiū suscitasti. Et videns catholicos Episcopos ad conflictum magis fuisse paratos, omnino audientiam diuersis cauillationibus declinauit. Quod antè nostri providentes, libellum de fide conscripserant, satis decenter sufficerentque conscriptum, dicentes: Si nostram fidem cognoscere desideratis, hæc est veritas, quam tenemus. Qui cum noster libellus legeretur oblatus, veritatis lumē nequaquam sufferre cæcis oculis potuerunt, insanientes vocibus inferendis, grauiusque ferentes, quare nos nomine nostro Catholicos dixerimus. Statimque mentientes suggerunt Regi de nobis, eò quòd strepitum fecerimus, audientiam fugientes. Qui eadem hora accensus & credens mendacio, festinauit facere quod volebat. Etiam conscriptum habens, & occultè cum eodem decreto per diuersas prouincias suos homines dirigens, Episcopis Carthagine positus, vna die vniuersæ Africae ecclesias clausit, vniuersamque substantiam Episcoporum & ecclesiarum, suis Episcopis munere condonauit. Nesciens quoque

quoque quid loqueretur, neque de quibus affirmabat, legem, quam dudum Christiani Imperatores nostri contra eos & contra alios hereticos pro honorificentia Ecclesie Catholice promulgauerunt, aduersum nos illi proponere non erubuerunt, ad dentes multa de suis, sicut placuit tyrannice potestati.

Post feralia edicta (contra Christianos Catholicos proposita) iubet rex Hunericus Geiserici filius cunctos Episcopos, qui Carthagine fuerant congregati, quorum iam ecclesias, domos & substantiam ceperat, in hospitij, quibus erant, expoliari, & expoliatos foras muros propelli: non animal, non seruus, non mutanda, quae ferebant, vestimenta penitus dimittuntur: addens adhuc, ut nullus quempiam illorum hospitio reciperet, aut alimoniam praestitisset. Qui autem hoc miserationis causa facere tentasset, cum vniuersa domo sua incendio cremaretur. Sapienter tunc etiam profecti Episcopi fecerunt, ut licet mendicantes exinde non abirent: quia si recederent, non tantum violenter omnino reuocarentur, sed & mentirentur eos, sicut mentiti sunt, fugisse conflictum: maxime quia ubi reuerterentur, iam nequaquam fuerat ecclesiarum substantia, vel domibus occupatis. Dum ergo gementes in circuitu murorum nudo sub aere iacerent, factum est, ut Rex impius ad piscinas exisset. Cui vniuersi occurrere maluerunt, dicentes: Ut quid taliter affligimur? pro quibus malis forte commissis ista perpetimur? Si ad disputationem congregati sumus, quare expoliati? quare traducimur? quare differimur, & sine ecclesijs & domibus nostris foras ciuitatem fame & nuditate laborantes, medijs stercoreibus volutamur? Quos ille toruis oculis adspiciens, priusquam suggestionem eorum audisset, iussit super eos cum fessoribus equos dimitti, ut tali violentia possent non solum conteri, verum etiam necari. Quorum tunc multi contriti sunt, & praecipue senes & infirmi. Tunc deinde iubentur ad quendam locum, qui dicitur Aedes Memoriae, illi viri Dei occurrere, fraudem sibi nescientes aptatam. Vbi cum venissent, charta eis ostenditur inuoluta, diciturque, illis ista subtilitate serpentis: Dominus noster rex Hunericus, licet doleat, quod fueritis contemptores, & adhuc eius voluntati obedire tardetis, ut eius efficiamini religionis, cuius est ipse, nunc tamen bonum de vobis cogitauit. Si iuraueritis ita, ut quod ista charta continet faciatis, dimittit vos ecclesijs & domibus vestris. Ad quod vniuersi Episcopi responderunt: Semper dicimus, & diximus, & dicturi sumus: Christiani sumus, Episcopi sumus, Apostolicam fidem vnam & veram tenemus. Factoque post confessionem fidei silentio modico, illi qui a rege fuerant destinati, festinabant extorquere Episcopis sacramentum.

Tunc beati viri Hortulanus & Florentianus Episcopi, pro omnibus & cum omnibus, dixerunt: Nunquid animalia nos irrationabilia sumus, ut nescientes quid charta contineat, facile aut temere iuremus? Accelerauerunt quoque illi a rege destinati scripturae eis propalare tenorem, qui huiusmodi sermonibus fuerat coloratus. Sic enim calumniosa series continebat: Iurate, si post obitum domini nostri Regis, eius filium Hilderichum desideratis esse regem: vel si nullus vestrum ad regiones transmarinas epistolas dirigit: quia si sacramentum huius rei dederitis, restituet vos ecclesijs vestris. Cogitauit tunc multorum pia simplicitas, etiam contra prohibitionem diuinam sacramentum dare, ne Dei populus in posterum diceret, quod vitio sacerdotum, qui iurare noluerunt, non fuerint ecclesiae restituta. Alij quoque astutiores Episcopi, sentientes dolum fraudis, nequaquam iurare voluerunt, dicentes prohibitum fuisse Euangelica autoritate, ipso Domino dicente: Non iurabis in toto. Qui ministri regis: Secedant in parte, inquit, qui iurare disponunt. Qui cum secederent, notarijs scribentibus quis quid diceret, & ex qua ciuitate fuisset, exceptum est. Similiter factum est & de illis, qui minime iurauerunt. Statimque pars vtraque custodiae mancipatur. Post vero fraus, quae celabatur, apparuit. Iurantibus dictum est: Quare contra preceptum Euangelij iurare voluistis? Iussit rex, ad ciuitates atque ecclesias vestras nunquam redeatis, sed relegati, colonatus iure ad excolendum agros accipiat: ita tamen, ut non psallatis neque oretis, aut ad legendum codicem in manibus gestetis: non baptizetis, neque ordinetis, aut aliquem reconciliare presumatis. Similiter non iurantibus ait: Quia regnum filij domini nostri non optatis, idcirco iurare noluitis. Ob quam causam iussi estis in Corsicanam insulam relegari, ut ligna profutura nauibus dominicis incidatis.

Addit itaque bestia illa, sanguinem sitiens innocentium, Episcopis necdum adhuc in exilium directis, per vniuersas Africanæ terræ prouincias vno tempore tortores cru-

Cap. 19.

O barbarum hereticum.

Mendaces semper heretici.

Vis illata Catholicis.

Constantinus Catholicorum vox.

Cap. 20.

Matt. 5.

Eccē pro hęc fraus hereticorum.

Cap. 21.

res cru-

- Crudeliffi- res crudeliffimos deftinari : vt nulla remaniffet domus & locus, vbi non fuiffet eiula-
mi torrores tus & luctus, vt nulli etati, nulli parceretur fexui, nifi illis, qui eorum succumberet vo-
tota Africa luntati. Hos fuffibus, illos fufpendio, alios ignibus concremabant. Mulieres & præci-
vexant Ca- puè nobiles, contra iura naturæ nudas omninò in facie publica cruciabat. Ex quibus
tholicos. vnam noftram Dionyfiam, curfim ac breuiter nominabo. Cùm viderent eam nò fo-
lùm audacem, fed etiam matronis cateris pulchriorem, ipfam primò nifi sunt fuffi-
Impudèria bus expoliatam aptare. Quæ cùm peteret, diceretq; de Domino fuo fecura, Qualiter
hæreticorū. libet cruciate, verecunda tamen membra nolite nudare : ampliùs illi magis furientes,
celliori loco veftimentis exutam confiftunt, fpectaculum eam omnibus facientes.
- Dionyfia: Quæ inter ictus virgarum, dum riuii fanguinis toto iam corpore fluitaret, libera vfe
illuftris vir- ce dicebat : Miniftri diaboli, quod ad opprobrium meum facere computatis, ipfa eft
tus. laus mea. Et quia erat fcripturarū diuinarum fcientia plena, arctata pœnis, & ipfa iam
martyr, alios ad martyrium confortabat. Quæ fuo fâncto exemplo vniuerfam fuam
patriam liberauit. Quæ cùm fuum vnicum filium admodum adhuc teneræ ætatis &
delicatum, timore pœnarū formidofum confpiceret, verberans eum nutibus oeu-
lorum, & increpans forthoritate materna, ita cõfortauit, vt matre multo forrior red-
deretur. Cui inter crudelia verbera conftituto, ita dicebat: Memento fili mi, quia in
nomine Trinitatis in matre catholica baptizati fumus: non perdamus in dumentum
noftræ falutis, nè veniens inuitator veftem non inueniat nuptialem, & dicat miniftris:
Matth. 22. Mittite in tenebras exteriores, vbi erit fletus oculorum, & ftridor dentium. Illa pœna
timenda eft, quæ nunquam finitur. Illa defideranda vita, quæ femper habetur. Talibus
itaque filium folidans verbis, velociter martyrem fecit. Venerabilis verò adolefcens,
Maiorici martyriū. Maioricus nomine, in certamine confessionis fpiritum reddens, curfum palmiferum
confummanit. Amplexansque illam hofciam fuam, quantis potuit vocibus Domino
gratias agens, ad gaudium fpei futuræ in fua domo maluit fepelire, vt quoties fuper
Maiorici fepultura. fepulcrum eius Trinitati preces effundit, alienam fe à filio nunquam effe confidar.
Quanti igitur per eam in illa ciuitate, vt fati fumus, acquifiti funt Deo, longum eft
enarrare. Nam & eius germana, nomine Daria, atque Leontia filia fâncti Germani
Epifcopi, cognatusq; Daria venerabilis Emelius medicus, religiofus quoq; Tertius,
Trinitatis confessione præclarus, vel Sibidensis Bonifacius quanta pertulerint, quali-
busque cruciatibus euifceratæ vel euifcerati fint, qui valet, ex ordine dicat. Seruus
quoque Tuburbitanæ ciuitatis Maiorus generofus & nobilis viri, pro Chrifto quas per-
tulit, quis explicet pœnas? Qui post cades innumerabilium fuffium, trochleis fre-
quentibus eleuatus, dum tota præ vrbe pendèret, nunc in fublime fe tollente idu ce-
Atrox fup- leri, dimiffis iterum canabinis, fuper filices platearum pondere corporis veniens, vt
plicium. lapis fuper lapides corruerat. Sed & fapius tractum, & lapidibus acutiffimis defrica-
tum, & cutibus feparatis, pelles corporis lateribus dorfoque videres & ventre pendè-
re. Iste iam temporibus Geiferici non valde diffimilia pertulerat, nè amici cuiusdam
fui fecreta nudaret: quanto magis nunc, vt fuæ fidei fagramenta muniret? Et fi homi-
nis gratiæ fideliter exhibuit fidem, quantum debet illi, qui redditurus eft pro fide
mercedem?
- Cap. 22. In ciuitate verò Culufitana non valeo quæ gefa funt nunciare, quia & ipfam
Innumeri quantitatem martyrum vel etiam Confefforum impoffibile eft homini fupputare.
martyres & Vbi quædam matrona auctrix fui nominis Victoria, dum in confpectu vulgi conti-
confefiores nuato fufpendio cremaretur, à marito iam perduto, filijs præfentibus taliter roga-
in ciuitate batur: Quid pateris coniunx? Si me defpicias, vel horum quos genuiffi, miferere im-
Culufitana. pia paruulorum. Quare obliuifceris vteri tui, & pro nihilo ducis, quos cum gemi-
tu peperiffi? Vbi funt fœdera coniugalis amoris? Vbi focietatis vincula, quæ inter
nos dudum honeftatis iure tabulæ confcriptæ fecerunt? Refpice, quafo, filios ac
maritum, & regiæ inffionis implere feftina præceptum, vt & imminetia adhuc tor-
menta lucreris, fimul & mihi doneris & liberis noftris. Sed illa nec filiorum fletus,
nec ferpentis audiens blandimenta, affectum multo altiùs eleuans à terra, mundum
Victoria re- cum fuis defiderijs contemnebant. Quæ cùm iam continuatone fufpendij vulfis hu-
uiuiffit. meris, etiam qui cruciabant, confpicerent mortuâ, depofuerunt prorsus omni parte
exanimem. Quæ poftèa retulit quandam fibi virginem adffitiffe, atque tetigiffe mem-
bra fingula, & ilicò fuiffe fanatam.
- Cap. 23. Qualiter autem Adrumentinæ ciuitatis çiuem Victorianum, tunc Proconfulem
Carthaginis, prædicem, nefcio deficientibus verbis. Quo in Africa partibus nullus
ditior

ditior fuit, qui etiam apud impium Regem pro rebus semper sibi commissis fidelissimus habebatur. Mandatur ei à Rege familiariter diciturque, quòd eum habiturus esset præ omnibus, si eius præcepto facilem còmodàsser assensum. Sed ille vir Dei misis ad se tale dedit cum fiducia magna responsum: Securus de Deo & Christo Domino meo, dico quæ regi dicatis. Subrigat ignibus, adigat bestiis, excruciet generibus omnium tormentorum, si consensero, frustra sum in Ecclesia Catholica baptizatus. Nam si hæc præsens vita sola fuisset, & aliam, quæ verè est, non speraremus æternam, nec ita fecissem ad modicum atque temporaliter gloriari, & ingratus existere, qui suam fidem mihi contulit creditori. Ad quod tyrannus excitatus, quantorum temporum, & quantis eum afflixerit pœnis, humanus sermo non poterit explicare. Qui tripudians in Domino, feliciterque consummans, martyrialem coronam accepit.

Victoriani
Procòsulis
præstans
virtus.

Diuturni
cruciatu.

Apud Tambaicensem quoque ciuitatem gesta, quis queat certamina martyrum explicare? Vbi duo germani Aquisregiensis ciuitatis, sibi securi de Domino inuicem iurauerunt, & rogauerunt tortores, vt vna pœna parique supplicio torquerentur. Et dum primo suspendio molibus lapidum pedibus alligatis tota die pendèrent, vnus illorum periit sese deponi, & sibi inducias dari. Cui frater alius, metuens nè fidem negaret, de suspendio clamabat: Noli, noli frater, non ita iurauimus Christo. Accusabo te, cum ante thronum eius terribilem venerimus: quia super corpus eius & sanguinem iurauimus, vt pro eo inuicem patiamur. Ista dicens & alia multa, confortauit germanum ad prælium passionis. Qui clamans, ingenti voce dicebat: Adigite supplicij quibus vultis, & pœnis Christianos arctate crudelibus. Quod frater meus factus est, hoc etiam ego. Quantis iam laminis ignitis adusti sunt, qualibus vngulis exarati, quibus cruciatibus torti, ipsa res docet, & quòd eos ipsi tortores à sua facie proiecerunt, dicentes: Istos imitatur vniuersus populus, vt nullus ad nostram religionem penitus conuertatur, & præcipuè quia nulli liuores, nulla pœnarum vestigia in eis penitus videbantur.

Cap. 24.
Fratrù duorum certamè.

Nota inf.
gremiraculum.

In Typasensi verò quod gestum est Mauritaniæ maioris ciuitate, ad laudem Dei insinuare festinemus. Dum suæ ciuitati Arrianum Episcopum ex notario Cyrilam ad perdèdas animas ordinatum vidissent: omnis simul ciuitas euectione nauali de proximo confugit, relictis paucissimis, qui aditum non inuenerant nauigandi. Quos Arrianorum Episcopus primò blandimentis, postea minis compellere cœpit, vt eos faceret Arrianos. Sed fortes in Domino, non solum suadentis insaniam irriserunt, verum etiam publicè mysteria diuina, in domo vna congregati, celebrare cœperunt. Quod ille cognoscens, relationem occultè Carthaginem aduersus eos direxit. Quæ cum regi innotuisset, comitem quendam cum iracundia dirigens, præcepit vt in medio foro congregata illuc omni prouincia, linguas eis & manus dexterarum radicitus abscidisset. Quod cum factum, spiritu sancto præstante, ita loquuti sunt & loquuntur, quomodo antea loquebantur. Sed si quis incredulus esse voluerit, pergat nunc Constantinopolim, & ibi reperiet vnum de illis subdiaconem Reparatum, sermones politos sine vlla offensione loquentem. Ob quam causam venerabilis nimium in palatio Zenonis Imperatoris habetur, & præcipuè regina mira eum reuerentia veneratur.

Cap. 25.
Nota facinus præclarum Typasensium.

Loquuntur
Còfessores
linguis præcis.

Sed quis congruo sermone possit exequi aut coaceruare diuersitates pœnarum, quas ex iussu regis sui, etiam ipsi Vandali in suos homines exercuerunt? In ipsa quoque quæ gesta sunt Carthagine, si nitatur scriptor singulatim adstruere etiam sine ornatu sermonis, nec ipsa nomina tormentorum poterit edicere. Quæ res hodieque posita in promptu demonstrat. Alios sine manibus, alios sine oculis, alios absque pedibus, alios truncos naribus auribusque intendas, aliosque videas nimio suspendio pilis euulsis, caput, quod eminere solebat, in medio scapularum fuisse demersum, dum iugiter in altis ædibus suspendio cruciantes, impulsione manuum funibus agitatatis, per vacuum aërem huc atque illuc faciebant vagari pendentem. Qui non nunquam diruptis funibus, de illa altitudine suspensionis icu valido corruentes, pluri arcem cerebri cum oculis amiserunt: alij contractis ossibus spiritum còtinuò reddiderunt, alij post paulum exhalauerunt. Sed qui hoc fabulosum putat, Vranium Zenonis legatum interroget, cuius præsentia præcipuè gesta sunt, illa scilicet causa, quia veniens Carthaginem, sese pro defensione Ecclesiarum Catholicarum venisse iactabat. Ervt illi ostenderet tyrannus neminem formidare, in illis plateis vel vicis plures tortores & crudeliores statuit, in quibus legatis moris est ascendendo ad palatium & descendendo transire, ad opprobrium videlicet reipublicæ ipsius, & in nostri iam deficien-

Cap. 26.

Immense
supplicium.

deficientis temporis facem. Tunc igitur & quædam vxor cuiusdam cellarite regis nomine Dagila, quæ temporibus Geiserici multoties iam Confessor extiterat, matrona nobilis ac delicata, flagellis & fastibus omnino debilitata, exilio arido & inuio relegatur, vbi nullus hominum forte consolatoris gratia veniendi haberet accessum, relinquens cum gaudio domum, maritum simul & filios. Cui postea oblatum esse dicitur, vt in mitiorem cremum translata, frueretur, si vellet, solatio sociorum. Illa verò ingens sibi adesse credens gaudium, vbi nullus humanus esset consolantis affectus, ne fieret, supplicauit. Tunc etiam, Eugenio pastore iam in exilio constituto, vniuersus Clerus Ecclesiæ Carthaginis cæde inediaque maceratur, serè quingenti vel amplius. Inter quos quamplurimi erant lectores infantuli, qui gaudentes in Domino, procul exilio crudeli traduntur.

Cap. 27.
Libertas
Murittæ
Diaconi.

Sed libertatem tunc, dum media vrbe cæderentur, Murittæ Diaconi, cæteris liberiores tacere non debeo. Fuit quidam Elpidoforus nomine, nimium crudelis & ferus, cui fuerat delegatum, membra Cōfessorum Christi supplicijs grassantibus lanare. Hic enim dudum fuerat apud nos in Ecclesia Fausti baptizatus, quem venerabilis Muritta diaconus de alueo fontis susceperat generatum. Pōst verò dum apostatarer, tantę extitit feritatis aduersus Ecclesiam Dei, vt superior omnibus executor persecutionis fuisset inuentus. Quid multa? Dum primò presbyteri supplicijs macerandi ordine citaretur, post archidiaconum Salutarem, arctatur pœnis memoratus Muritta. Fuit enim secundus in officio ministrorum. Qui cum Elpidoforo sedente & fremente, honorabilis senior cœpisset extendi, priusquam exueretur, clam furto, nesciētibz cunctis, illa quibus eum suscipiens de fonte dudum texerat, sabana baiulabat. Quibus ventilatis, simulque in ostensione cunctorum extentis, in his verbis totam ad sterum & lachrymas commouisse dicitur ciuitatem: Hæc sunt lintamina Elpidofore minister erroris, quæ te accusabunt, dum maiestas venerit indicantis, custodiēte diligentia mea ad testimonium tuæ perditionis, ad demergendum te, in abyssu putei sulphurantis. Hæc te immaculatum cinxerant de fonte surgentem. Hæc te acrius persequentur, flammantem gehennam cum cœperis possidere: quia induisti te maledictionem sicut vestimentū, scindens atque amittens veri baptismatis & fidei sacramentū. Quid facturus es miser, cum serui patris familiās ad cœnā regiam congregare cœperint inuitatos? Tunc te aliquandò vocatum, terribiliter indignatus exutum stolam rex conspiciet nuptialem, dicetque tibi: Amice, quomodo huc venisti, vestem non habens nuptialem? Non video, quod contuli: non nosco, quod dedi. Perdidisti militiæ chlamydem, quam in tela virgineorum membrorum decem mensibus texi, & tendiculas Crucis, quas extendens, aquā mundani, & purpura mei sanguinis decoravi, non conspiciunt oculi mei: characterem non video Trinitatis. talis interesse non poterit epulis meis: ligate cum pedibus & manibus funiculis suis, quia se ipse voluntariē separare voluit à Catholicis dudum fratribz suis. Ipse funes extendit cōtinuatos in laqueum, quibus & semetipsum vinxit, & alios, nē ad istud venirent conuiuium, impediuit. Iuxta semitam multis scandalum posuit, quem nunc cum rubore perpetuo & dedecore sempiterno de conuiuium meo proieci. Hæc & alia Muritta dicente, igne conscientiæ ante ignem æternum obmutescens, Elpidoforus torrebatur. Parantes itaq; vniuersi

Sabana, dicitur hincos pānos, quibus baptizati excipiebantur.

Matth. 22.
Egregia Murittæ exhortatio, & vaticinium.

dorsa sua verberibus, alacres ad exilium pergunt. Quibus adhuc in itinere longioris viæ constitutis, destinantur, Episcopis Arrianorum suggerentibus, homines immisericordes ac violenti, vt illud, quod eis forte miseratio Christiana vidui cōtulerat profuturum, crudeliter auferretur, quandò vnusquisq; eorum libentiùs forte cantabat: Nudus exiui de utero matris meæ, nudum me oportet ad exilium pergere: quia Dominus nouit esurientibus cibum porrigere, & in deserto vestire. Vandali nanque duo sub Geisericho sapius Confessores, comitante matre, contemptis omnibus diuitijs suis, cum eisdem Clericis ad exilium perrexerunt.

Episcopi
Arriani crudelissimi,
sicut hæretici omnes.
Iob 1.

Cap. 28.

De multitudine autem pergantium confessorum, id est, Ecclesijs Carthaginis clericorum, suggerente quodam ex lectore Teuchario perduto, quos ille nouerat vocales, strenuos atque aptos modulis cantilenæ, designatione sua debere dicit duodecim infantulos separari, quos ipse, dum Catholicus esset, tunc discipulos habuit. Statim illo suggerente, sub festinatione viro dimituntur, & vi barbarici furoris bis senus numerus puerorum de itinere reuocatur. Segregantur corpore, non spiritu, a grege sanctorum. Qui timentes præcipitium, cum suspirijs lachrymarum nē diuellerentur, constringebant manibus genua sociorum. Quos violentia tamen hæretica mina-

ca minacibus separans gladijs, Carthagini reuocauit. Sed cum eis quasi cum tali ætate non blanditijs ageretur, superiores suis inuenti sunt annis, & ne obdormirent in morte, lucernam sibi Euangelici luminis accenderunt. Indignantur ob hoc grauiter Arriani, & se superatos à pueris erubescunt. Vndè accensi, subdiustibus iubent, quos iam ante paucissimos dies varijs verberibus dissipauerant. Imprimuntur vulneribus vulnera, & rursùm pœna restaurata crudescit. Factum est Domino confortante, vt nec ætas minor deficeret in dolore, & magis animus cresceret roboratus in fide. Quos nunc Carthago miro colit affectu, & quasi duodecim Apostolorum, chorum conspicit puerorum. Vnà degunt, simul vescuntur, pariter psallunt, simul in Domino gloriantur.

Illis diebus & duo negociatores Frumentius & alius Frumentius eiusdem vr-
bis, egregio martyrio coronati sunt. Tunc & septem fratres, non natura, sed gratia, simul in monasterio commanentes, confessionis certamine expleto, immarcescibilem peruenerunt ad coronam, id est, Liberatus Abbas, Bonifacius diaconus, Seruus subdiaconus, Rusticus subdiaconus, Rogatus monachus, Septimus monachus, Maximus monachus. Nam illo tempore crudeliùs Arrianorum Episcopi, presbyteri & clerici, quàm reges & Vandali sæuebant. Nam ad persequendum ipsi cum suis clericis vbiquè gladijs accincti currebāt: sicut quidam Episcopus inter illos cæteris crudelior, Antonius nomine, qui tam nefaria & incredibilia in nostros exercuit, vt narrari non queant.

Fuit iste in quadam ciuitate proxima eremo, quæ Tripolitanæ prouinciæ vicinatur. Qui vt bestia insatiabilis, Catholicorum sitiens sanguinem, huc illucque ad rapiendum fugientes excurrebat. Nam impius Hunericus, sciens Antonij ferocitatem, in ipsis eremi partibus voluit sanctum Eugenium relegare. Quem dum custodiendum Antonius accepisset, ita eum arctiori custodia cinxit, vt nullum ad eum introire permitteret: insupèr varijs insidiarum atque pœnarum supplicijs extinguere cogitauit. Sed Eugenius sanctus, dum nostræ persecutionis desleret incommoda, & asperitate cilicij senile attereret corpus, nudamque super humum cubitans, stratum sacci sui rigaret imbribus lachrymarum, aliquandò sensit infestum paralysis morbum. Quo r. un- cio in gaudia conuersus Arrianus, pergit festinus ad cubile eximij hominis Dei. Et cum videret vrgente passione, verum pontificem balbutientia verba producere, cogitauit simul extinguere, quem superesse nolebat. Præcepit, vt acerum asperum nimisq; acerrimum quæreretur. Cui cum fuisset allatum, venerabilis senis recusantibus & nolentibus faucibus ingerebat. Nam si communis Dominus, qui ad hoc venerat, vt potaret, cum gustasset, noluit bibere: quanto magis iste seruus & Confessor fidelis omninò nollet, nisi hæretica feritas ingessisset? Ex quo aceto præsertim ille passionis noxiæ morbus accipit augmentum. Cui pietas Christi misericorditer subueniens, postea sanum exhibuit.

Alio autem nostro Episcopo Habetdeum, similiter relegato, Tamallumensis ciuitatis, in qua Antonius fuerat, quantum potuerat infestari, res ipsa demonstrat. Nam cum diuersis eum persecutionibus affligeret, nec posset eum facere Arrianum, videretque Christi militem semper in confessione constantem, promiserat suis, dicens: Nisi eum nostræ fecero religionis, non sit Antonius. At vbi in sua promissione minor inuentus est, suggerente sibi diabolo cogitat aliud. Pedibus manibusq; ligatis, vinculis ingentibus arctat Episcopum, oreq; obturato nè lingua clamaret, aquam corpori vt putabat rebaptizationis spargit: quasi valeret conscientiam ligare cum corpore, aut nõ adesset, qui audit gemitus compeditorum, & cordis secreta rimatur: vel superare posset aqua mendax tantæ voluntatis propositum, quod iam homo Dei metantibus lachrymis miserat legatum in cælum. Exiit statim virum vinculis, & tali quasi gaudens prosequitur voce: Ecce iam frater Habetdeum noster, Christianus effectus es. Quid vltra facere poteris, nisi vt voluntati consentias regis? Cui Habetdeum: Illa est, impie Antoni, mortis damnatio, vbi voluntatis tenetur assensio. Ego fidei meæ tenax, vo cibis confitens crebris, quod credo & credidi, clamando defendi. Sed & posteaquam catenis vinxisti, & oris ianuam oppilasti, in pratorio cordis violentiæ meæ scribentibus angelis gesta confeci, & lectitanda Imperatori meo transmissi.

Erat quidem generalis ista violentia tyrannorum. Nam Vandali pro hac re vbi-
què fuerant destinati, vt transcentes itinera, sacerdotibus suis adducerent iugulandos. Ac vbi eos fallacis aquæ gladio peremissent, indicium eis perditionis scriptura teste

Cap. 29.
Cæduntur
falsib' pue-
ri 12. Catho-
lici.

Vide futore
Arrianoru
Episcoporu
&c.

Cap. 30.

S. Eugenius
ab atrocissi-
mo Arriano
Episcopo
mirè affli-
gitur.

Matth. 27.

Cap. 31.
Episcopus
Habetdeum
ab eodẽ di-
re vexatur.

Responss
Episcopi
Habetdeum,
cõuincitur
Antonius
Arrianus.

Cap. 32.

Vide hære-
tica barba-
riem.
Apoc. 13. ra teste tradebant, nè alibi sua violentia traherentur: quia non licebat siue priuatis, siue negociatoribus alicubi transire, nisi scriptam characteris indicio suam miserii ostenderent mortem. Quam per reuelationem seruo suo Iohani olim ostenderat Christus, ubi dicit: Nulli licebit aliquid emere vel vendere, nisi qui habuerit characterem bestie in fronte sua & in manu sua. Nam & Episcopi atque presbyteri illorum cum armatorum manu nocturnis temporibus vicos & oppida circuibant, & sic despiciatibus inuenerunt aquam gladiumque gestantes, animarum pradones intrabant: & quos domi repererant, alios forte in lectulis soporatos, imbre igneo atque fulmineo respergentes, dæmonica vociferatione Christianos suos ipsi pariter vocitabant, ut ludum prorsus suæ hæreseos, quam aliquam religionem ostenderent. In quo minus capaces & ignaui, impletum in se pollutionis sacrilegium putabant: prudentiores verò, nihil sibi, quod nolentibus atque dormientibus ingestum est, obesse gaudebat. Nam & multi eadem hora cinerem capitibus suis iniecerunt: alij sese vel quia factum est, cilicio lugubri texerunt: nonnulli ceno foetido liniêrunt, & linreamina violenter imposita per fila considerunt, atque in latrinis foetidisque locis manu fidei proiecerunt.

Infantia hæ-
reticorum. Tali violentia, nobis videntibus, ibi Carthagine filius cuiusdam nobilis annorum circiter septem, iussu Cirilæ à parentibus separatus est, matre sine verecundia matronali solutis crinibus post raptos tota vrbe currente, infantulo clamante ut poterat: Christianus sum, Christianus sum, Christianus sum. Cui & os obrurantes, infontem infantiam in suum gurgitem demerserunt. Ità de filijs medici venerabilis Liberati, factum esse probatur. Nam cum iussu regis cum vxore & liberis ad exilium mitti iuberetur, cogitavit impietas Arriana à parètibz filios paruulos separare, quò posset per pietatis affectum, etiam virtutem prosternere genitorum. Disiunguntur tenera pignora filiorum. Qui cum vellet lachrymas emittere, autoritate vxoria increpatur, & in ipso meatu exitus sui illicò lachrymæ siccauerunt. Ait enim ei coniunx: En propter filios Liberate perditurus es animam tuam? Computa eos nõ fuisse natos. Nam & ipsos omninò vindicaturus est Christus. Nonne vides eos clamantes & dicentes, Christiani sumus?

Liberatus
medic^o vxor
is vocibus
cõfirmatur. Cap. 33. Sed hæc mulier quid in conspectu iudicum egerit, tacendum non est. Nam cum ipsa & maritus, licet seorsum, carceris tamen custodia tenerentur, ità ut se penitus non viderent, mandatur mulieri, diciturque illi: Solue iam duritiam tuam. Ecce vir tuus paruus imperio regis, & noster factus est Christianus. Aitque illa: Videam illum, & faciam ego, quod voluerit Deus. Educta igitur de carcere, inuenit virum suum stantem cum ingenti multitudine pro tribunalibus connexum: & verum estimans, quod fecerant inimici, iniecta manu apprehendens oram vestimentorum eius gutturi proximam, videntibus omnibus suffocabat eum, dicens: Perdite & reprobe, gratiæ Dei & misericordiæ eius indigne, quare voluisti ad modicum gloriari, & in æternum perire? Quid tibi proderit aurum? quid argentum? nunquid liberabunt te de camino gehennæ? Dixit & alia multa. Cuius maritus respondit: Quid pateris mulier? quid tibi videtur? aut quid forte de me audire potuisti? Ego in nomine Christi Catholicus permaneo, nec amittere potero aliquando, quod teneo. Tunc hæretici mendacij sui conscij & detecti, fallaciam suam colorare minimè potuerunt. Et quia superius de violentia immanitatis eorum breuiter diximus, hanc plurimi metuentes, alij se in speluncis, alij in desertis locis viri vel feminae, nullo sibi conscio, sese claudabant, & ibidem, nulla succurrente sustentatione ciborum, fame vel frigore victi, contritum & contribulatum spiritum exhalabant, inter hæc afflictionis incommoda inuiolatæ secum fidei securitatem portantes. Sic enim Cresconius presbyter Mizentinae ciuitatis, in spelunca Ziquensis montis repertus est, putrescente iam solutus cadauer.

Vide mira-
bile fer-
mæ zelum. Multi fame
& frigore
percuti. Cap. 35. Et quia de sancto Habet deum præfati iam sumus, pergit tunc ad Carthaginem, adire censuit nefarium Regem, ut conscientiam suam, quam semper familiarem Trinitas habuit & amicam, etiam hominibus faceret manifestam. Nec eum retinere potuit Antonius, propter verecundiam suam. Offert impijssimo Regi libellum in hac similitudine verborum: Quid, quaeso, iam cum proiectis habetis? quid cum eis quos exilio relegastis, quotidie dimicatis? Abstulistis substantiam, Ecclesijs, patria domibusque priuatis, sola anima remansit, quam captiuare contenditis. O tempora, o mores: vniuersus hæc mundus intelligit, & ipse qui persequitur, videt. Si fides dicitur, quam tenetis, quid veræ fidei membra tantis persecutionibus agitatis? Quid vobis cum exilio nostro? quid vobis cum egenis in seculo, quorum est vita semper in Christo? Li-

Episcopus
Habet deũ
libellum of-
ferri Regi.

sto? Liceat saltem gaudere consortio bestiarum eis, quos abiecastis à facie omnium populorum. Dum hæc & his similia Pontifex dixisset, sceleratus tyrannus hoc ei mandasse perhibetur: Vade ad Episcopos nostros, & quod tibi dixerint sequere, quia ipsi huius rei habere noscuntur per omnia potestatem. Sed neque Antonium hæc res ab infania potuit reuocare, sciens se magis imperio Regis ob hoc multum posse placere, Habet deum verè Episcopum, gaudentem bono conscientie sue, ad locum exilij maluit remeare. Sed quid ad tot tantasq; impietates respondebunt? Si disputare nitentur de fide nobiscum barbara ferocitas & hæresis Arriana, rationabiliter disputaret. Sed quando tenuit rationem, quæ à patre Deo Deum filium separat Saluatorem: Quare dolis & calumnijs egerunt, & velut spiritus tempestatis, procella sui furoris totum subuercere voluerunt? Si disputatio necessaria fuerat Episcopalis, quare suspendia, quare ignes, quare vngula, simul & cruces? quare Arrianorum serpentina proles, contra innocentes genera talia tormentorum inuenit, qualia nec ipse Mezentius exquisiuit? Dimicauit contra innocentiam cupiditas furoris, & auaritia crudelitatis, ut & animas perderet, & substantiam harpagaret. Si collatio desiderabatur, quare rapinæ rerum alienarum, non tantum sacerdotum, verum etiam omnium laicorum? Sed illi expoliati lætati sunt, & rapinam rerum suarum cum gaudio susceperunt. Assit iam, quæso, omnis ætas, omnis sexus, omnisq; cõditio. Assit, obsecro, omnis turba Catholici nominis, quæ grëmio materno toto orbe gestatur, quæ sola germanum commodare nouit affectum, quæ didicit à Paulo magistro, & gaudentibus collatari, & cum lugentibus lamentare. Conueniant simul ad domum nostri doloris, & paribus oculis fundamus flumina lachrymarum, quia causæ & fidei nostræ vnum est negocium. Nullum volo ad condolendum mecum hereticum conuenire, qui fortè addere concupiscit super dolorem vulnerum meorum, & gratulatur quotidie malis meis. Nolo, nolo ego extraneum, sed fratrum quæro affectum. Nolo aliquem filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis: quia filij alieni semper mentiti sunt mihi, qui inueterauerunt & claudicauerunt à semitis suis. Isti dicunt mihi quotidie: Vbi est Deus tuus, dum affligitur populus precioso agni sanguine comparatus? Inter quorum opprobria ego ad flagella paratus, cantare non desisto Domino flagellanti: Amoue à me flagella tua, quia defeci non à fortitudine manûs tuæ, sed à persecutione hæresis Arrianæ.

Adueniant omnes, qui mecum angustæ viæ carpunt iter, & propter verba labiorum Dei vias custodiunt duras: & videant, si est dolor, sicut dolor meus. Quoniam vinde miata sum in die furoris Domini, aperuerunt super me os suum omnes inimici mei, sibilauerunt & fremuerunt dentibus: dixerunt, deuorauimus eam. En ista est dies quam expectauimus: inuenimus, vidimus. Adestote angeli Dei mei, qui nunquam deestis constituti in ministerio vestro, propter eos qui hæreditatem capeantur sunt æternæ salutis, & videte Africam rotam, dudum tantarum ecclesiarum cuneis sultam, nunc ab omnibus desolatam: tantis ordinibus sacerdotum ornata, modo sedetem viduam & abiectam. Sacerdotes eius & seniores in desertis locis & insulis defecerunt, quærendo sibi escas ad manducandum, & non inueniunt. Considerate & videte, quia Sion ciuitas Dei nostri facta est vilis, facta quasi polluta mestrui inter inimicos suos. Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius, quia vidit gentes inuadere & ingredi acria sua, de quibus præceperas, nè introirent ecclesiam tuam. Viæ eius lugent, eò quod nemo veniat in die festo. Egressus est à facie omnis decore & delicia, didicerunt vias asperas ambulare, virgines & iuuenes eius in aulis educati monasteriorum, abiierunt in captiuitatem Maurorum, dum lapides sancti eius disperguntur, non tantum in capitibus omnium platearum, sed etiam in locis squallidis metallorum. Dicite Deo nostro susceptori, & habentes fiduciam supplicandi, quoniam tribulatur, & venter illius turbatus est à fletu eius: quia sedit inter gentes, & requiem non inuenit, nec est qui consoletur eam. Quæsiuit à Patribus Orientis, qui simul contristaretur, & non fuit: consolantem, & non inuenit: dum manducaret in esca sua fel, & in siti sua potaretur acetos, sponsi & Domini sui passiones imitando, qui idcirco passus est pro ea, ut sequatur vestigia eius. Deprecamini patriarchæ, de quorum stirpe generis nata est, quæ nunc laborat in terris. Orate sancti prophetæ, cognoscentes afflictam, quam antea vaticinante præconio cecinistis. Estote Apostoli suffragatores eius, quam ut congregaretis, vniuersum orbem, ascendente in vobis Domino, ut equi velocissimi cursitastis. Præcipue tu Petre beate, quare siles pro ouibus & agnis, à communi Domino magna

Rom. 15. tibi cautela & sollicitudine commendatis? Tu sancte Paule gentium magister, qui ab Hierusalem vsq; ad Illyricum prædicasti Euangelium Dei, cognosce quid Vandali faciunt Arriani, & filij tui gemunt lugendo captiui. Vniuersiq; ingemiscite sancti simul pro nobis Apostoli. Sed scimus, quia indignū est vobis pro nobis orare, quia ista ceciderunt nobis, non ad probationem, quomodo sanctis, sed malis meritis supplicia debebantur. Sed & pro malis orate iam filijs, quia & Christus orauit etiam pro inimicis Iudæis. Sufficiant castigationi, quæ iuste illata sunt nobis, & iamiamq; delinquentibus venia postuletur. Dicatur angelo percutienti, Sufficit: iam cohibe manum tuā. Quis ignoret hæc nobis probrorum nostrorum scelera procurasse, aberrantibus à mandatis Dei, & in lege eius nolentibus ambulare? Sed prostrati rogamus, vt non spernatis vestros miseros peccatores, per eum, qui vos ad Apostolicum culmē prouexit humiles piscatores.

Horrenda mors impij Huneric.

Tenuit sceleratissimus Hunericus dominationem regni annis septem, mensibus decem, meritorum suorum mortem consummans. Nam putrefactū & ebulliens vermibus, non corpus, sed partes corporis eius videntur esse sepultæ. Sed & ille legis dator & transuersor, ex Donatianorum hæresi ad eos veniēs quondam Nicasius, in breui simili morte perijt.

VITA S. BONAVENTURÆ CARDINALIS ET
EPISCOPI ALBANENSIS, AVTHORE OCTAVIANO DE
Martini Sueffano, vtriusque Iuris Doctore. Est Oratio coram Pontifice
Sixto III. habita in Consistorio, quam in 15. capitula distinximus.

Iulij 13.
Cap. 1.

IUSTITIA suffragiorum, beatissime Pater, ad quæ porrigenda desiderabar, hærentem me concitauit ad indiē mihi muneris prouinciā, remota cunctatione, capessendam. Neque enim me alioquin fallebat, quàm arduum, quàmve anceps munus obirem, postulare ex merito sanctum Romanæ sedis decreto referri in ordinem siue catalogum celestium, qui cum Christo regnant, Sanctorum. Idq; in hoc tremendo auditorio, sub adspētu sacri reuerendissimorum Patrum Senatūs, ac sapientum Prælatorum & virorum, quibus tua sanctitas celesti superum dono in sua maiestate sapientissimè præsidet: vbi nō ego modo, qui in actione causarum forēsium nostri seculi stylo versor, verum & alium quantilibet exercitatum, ac deniq; consummatum oratorem, expauerē quidem posse credendum sit. Nam per immortalem Deum, quis tam sapiēs aut disertus quicquā adeo elimatum, aut studiosa lucubratione excogitatum hîc proferat, quo maiestatem loci dicendo vel medio criter æquare possit? Quid porrò tanto studio adinuentum, quod præuisum ac tritum non fuerit apud tantæ sapientiæ Patres, ac te ante alios sanctissime Princeps: qui cum ex multis iam annis diuinarum atque humanarum rerum, ac omnis denique Philosophiæ scientiam plenissimè edidiceris, vclut splendidissimum sidus in firmamento, in Dei Ecclesia cæteros illustrasti? Quæ quidem reuoluenti non leuem animo tremorem incussisse poterant, atq; ab hac actione, qua nulla illustrior, penitus dehortari, nisi iustitia meritorum, vt præmiseram, beati Bonauenturæ, pro quo intercedimus, animum erexisset atque confirmasset.

Cap. 2.

Accedebat præterea, quod Princeps non profanus pro religioso, aut indoctus pro literato rogandus erat: sed tu profecto Pater beatissime, qui diuinis obsequijs in beati Francisci religione ex matris vtero calitūs destinatus, in eadem omnipotenti Deo religiosus seruiuisti, ac demum ad eius principatum singularibus tuis meritis vestus, illam sapienter ac salubriter gubernasti, auxisti atque ampliasti: quæve cum diuinorum mysteriorum scientiam per traditiones Patrum fueris nactus, tum verò ex operibus eiusdem diui Bonauenturæ, quæ diuino spirante lumine edidit, conditoris * diligentiam certissimè comparasti. Ità te nanque par erat, quem conditoris vices gesturum in terris, in illius mandatis commissum gregem oporteret erudire. Neque enim illius fauste quis vices gerit, quem nō penitus nouit: neq; illius porrò mandata rectè alios edocet, quem non prius luculenter edidicit. Quare cum pro diuina sapientiæ Patre, Ordinis Minorum generali Ministro, Episcopo Cardinali Albanensi intercessurus essem

for. intelligiam

sem apud te beatissime Pater, qui iisdem meritis clarus, iisdemve officijs gloriosè perfun-
ctus eras, & proinde ad hoc opus, tibi in hos vsque dies diuinitus seruatam, ele-
ctus, nequaquam mihi verendum fuit, nè per insufficièntiam tibi negligerer, qui etiam
meritus fidelium Pastor, imbecillitati nostræ clementissimè compati didicisti. Iamq;
ego, qui horrore quodam non sine titubatione occiperam, perspecto quàm beni-
gno vultu ac clementi nutu audientiam indulgeas, erectus in spem meliorem, fiden-
tior prosequor, tuique sacri affectus oraculo meis auribus illud propheticum info-
nare videtur: Dilata os tuum, & ego implebo illud. & rursus: Dabo tibi sermonem
benè sonantem in os tuum, vt complaceas in ore principis. ac proinde obsecro, pari
clementia velis fauere, dum diuino numine adiutus, ac tuo benigno fauore firmatus,
proferam quæ ad ipsius conditoris, Bonauenturæ ac huius sanctæ Sedis laudem per-
petuam cedere possint.

Exoraturò à tua Sanctitate, Pater beatissime, diui Bonauenturæ canonizationem, Cap. 3.
ingens mihi studium fuit sacrarum literarum codices diligentius euoluere ad di-
gnoscendum, quænam rei, de qua agimus, conuenirent. Quibus quidem curiosius
perspectis, quantum colligere potui, duo potissimum inspicienda ac meritò inqui-
renda fuisse intelligo, vitam scilicet & miracula: quæ si recitando monstrauerim, in
hoc viro esse comperta, qualia ad canonizationem sufficiant, tua Sanctitas, cuius ar-
bitrio id subijcitur, benignè dignabitur votis supplicantium respondere. Et quoniam
vitæ initium, quod ex religione suscipio, miraculosum existit, nemo mihi vitio ver-
ter, si vitam ante miracula relaturus, alterum cum altero recensendo permisceam.
Nec rursus mirabitur, quòd quemadmodum pleriq; cuiuspiam memoriã commen-
dati, non ego primordijs natalium ac pueritiæ diui Bonauenturæ insistam, aut eo
altius à parentum ipsius dignitate exordiar. Prohibent nanq; crebra & clariora viri
facinora, ab illo in statu perfectiori agitata. Nec tamen omittam, quòd Bonauentura
natione Tuscus, patria Balneoreginus, Iohanne Fidanza & Ritella fidelibus coniugi-
bus ortus, baptisimatis vnda resperus: quæ ex Ioanne Medicinæ magistro, & Felice
Antonij, qui & ipsi ex illis Maioribus originem trahunt, atque alijs testibus Balneore-
ginis probè comperta sunt.

Ceterum prætermisã longiore serie præmissorum, vita indè exordium capiet, vbi Cap. 4.
relictò mortalitatis statu, mundo moritur, ac omnipotenti Deo meritis beatissimi
Francisci victimam se perpetuam dedicauit. Gloriosus Deus in sanctis suis, quos sibi
ab æterno prædestinavit electos, & secundum necessitatem temporis ad salutem hu-
mani generis producit in lucem: cum beatum Bonauenturam vas electionis sibi de-
legisset, ac suis obsequijs in religione S. Francisci destinasset, quòd tamen illius conuer-
sio posset aliquandò à Deo disponente profecta intelligi, & in illo suæ maiestatis glo-
ria reuelari, eundem in extrema valetudine periclitari permisit. Cuius saluti anxia so-
licitudine timens charissima parens, vbi physicorum, quos adhibuit, diligentiam fru-
strà experta est, & medelarum vires ad illum leuandum minùs valere comperit, solius
Dei opem, quem sancta timebat, & cui castos pueri mores, quos probè vt mater no-
uerat, intelligebat acceptos, humiliter in salutem pueri inuocauit, ac S. Francisci suf-
fragia reuerèter implorans, illum, si sanum recuperaret, ipsius religioni perpetuò de-
uouit. Exaudita est pro diuina clementia & sua reuerentia: & sanitate recuperata, in-
teger puer euasit, non sine admiratione physicorum, præsertim qui eum statum cor-
poris probè in illo deprehenderant, vt humana ope ægrum leuari posse penitus de-
sperassent.

Idem iam adolescens, ac porrò ætate prouecta, cum religioni maturum se, & illi Cap. 5.
ex parentis voto debitum se intelligeret, memorque diuini mandati, per Dauid pro-
phetã humano generi prolati, Vouete & reddite Domino Deo vestro: anno suæ æta-
tis circiter secundo & vicesimo, habitum religionis S. Francisci deuotissimè suscepit,
inq; professionis emissionem beneficium illius his verbis apertè testatus est: Voto enim
pro me languente grauissimè ad beatũ Franciscum emissò à matre, cum adhuc essem
puerulus, ab ipsis sum mortis faucibus erutus, & in robur vitæ incolumis restitutus.
Quod cum viua memoria teneam, vera nunc confessione profiteor: nè tantum be-
neficium reticès, sceleris arguar vt ingratus. orationemq; ad illum pijsimè his effun-
dens: Accipe, inquit, pater beate quascunq; exiles, meritisque tuis ac beneficijs impa-
res gratiarum actiones, & cum susceperis vota, culpas nostras sic orando excusa, vt à
malis presentibus eruas, & ad bona sempiterna perducas.

- Cap. 6.** Igitur vir sanctus in eadem vocatione progrediens, cum omnis ipsius vita in Dei certa cognitione ac contemplatione versaretur, ad quam assequendam per sacrarum scripturarum assiduam perfectionem, orationes ac contemplationes intendere, docente illum Alexandro de Ales, sacre pagine magistro, tantam doctrinarum perfectionem breui adeptus est, ut a septimo sui ingressus anno, consensu magistrorum sui ordinis iudicio delectus, librum Sententiarum in Parisensi vniuersitate clarissime legerit, & cathedram magistralem receperit: admirabilis proinde cunctis, quod tam paruo spatio eam sufficientiam valuerit comparare. Sed admirentur sane, qui res humanas ex naturali tantum cursu, non autem ex diuina potentia metiuntur: quae duos discipulos, literarum prorsus ignaros, Emaus oppidum contententes, breui itineris spatio comitata, diuinorum scientiam plenissime docuit. Idem diuus dona sancti spiritus pro suis assiduis meritis consecutus, magna in dies doctrinae accrementa recipiebat, quae magis diuinitus inspirata, quam humanitus acquisita, videantur. Cumque per tres annos sequentes cathedram magistralem rexisset, anno suae aetatis secundo & tricesimo, inter primos religione & doctrina in Ordine habebatur. Namque illi tanquam infinitus thesaurus scientia erat, quo qui vti sunt, participes facti sunt amicitiae Dei. Et quod notabilius & admirabilius erat in illo, quo magis scientia & auctoritate emergerat, eo magis humilitate mentis deprimebatur. Nec, ut plerique literarum scientia inflati, vilia ministeria domestica fastidiebat: sed qui vix, nec nisi per obedientiam, aegre tamen, ab illorum executione coerceretur, reputantibus Praelatis indignum, si non a talibus, ut egregius, sequestraretur, in quo sancti spiritus gratia habitare perspicue cernebatur. Nec tamen vir sanctus vlla charitatis officia ob literarias actiones praetermittebat: sed in omnes fratres oculos intendens, si quem forte tristem aut professionis poenitentem intelligeret, tanta dulcedine in sermone conueniebat, consolabatur, monebat ac confirmabat, ut nullus ab eo discederet, quin libens coeptum religionis iter proficeretur. Infirmorum praeterea cura supra, quam credibile sit, delectabatur, quove grauioribus aut contagiosis morbis grauarentur, eo magis se totum illorum obsequio applicabat. Quibus officijs cum maiorem diem partem absumeret, non eo minor erat in publicis lectionibus & interpretationibus scripturarum: quae tanta claritate audientibus intelligenda reddebat, ut ipse auctor illorum merito videri posset. In Capitulis vero aut Prouincialibus, aut Generalibus tanta sapientia ipsius responsa dabantur, ut iam generalis Magister, perspecta magnitudine consiliorum illius, nil omnino graue exequendum putaret, in quo sancti viri iudicium non antea explorasset. Quibus donis & gratijs illustratus, cum iam in religione esset omnino merito clarus, defuncto generali Ministro, tredecimo ipsius ingressus anno, ex tam multis sanctis viris, quibus religio in sua nouitate florebat, vnus omnium sine contradictione extitit subrogatus.
- Cap. 7.** Hic vir sanctus accingens se grauioribus actionibus, cum iam religiosi coepissent a fundatoris disciplina paululum declinare, vbi monendo, instando, castigando ac operosius laborando ad meliorem vitae frugem reduxisset, in Capitulo generali, quod primum Narbonense tenuit, regulam beati Francisci reformauit atque exposuit, Ordinemque in Prouincias & custodias taxauit, & duas addidit: vbi strenue decertans, aduersus venenosas oppugnationes temeratorum & obrectatorum, qui in religionem Mendicantium ac sanctum virum impudentius ora soluerant, atque artificiosis calumnijs velitabantur: sola iustitia atque innocentia tutus, permanens inuidus, tanquam qui Integer vitae scelerisque purus, Non eget Mauri iaculis, nec arcu, Nec venenatis grauida sagittis Fuscæ phœtra: expertus fructum sanctorum monitorum Magni Basilij, diuini interpretis Homerici carminis, vbi Vlysem pro meritis ad caelum tollit, asserens poetam clara voce testatum: O homines, sit vobis cura virtutis, quae cum naufrago enatat, & eiectum in litore venerabiliorem ostendit. Vbi etiam libellum contra Minores perniciosissimum, a magistro Giraldo de Abbatis Villa, ut putant, per apologiam editum, non minus eloquenter, quam subtiliter confutauit. Qui etiam Giraldo non longè post, iusto Dei damnatus iudicio, meritas sui sceleris poenas dedit, ac paralyticus, ac miseranda lepra respersus, plenus ærumnis vitam finiuit.
- Cap. 8.** Congregato vero Capitulo generali Pisis, eo auctore institutum, ut Gloria tibi Domine, qui natus es de Virgine, usque ad Epiphaniam continuaretur eodem modo, quo intra octauam natiuitatis Dominicae cantatur: & alia Rubrica in Breuiario reformatæ, & alia addita. Idem etiam piissimus cultor gloriae Virginis matris Iesu, inti-

Alexander
Alesius eius
præceptor.

Luc. 24.

Sap. 7.

Magna eius
humilitas.

Irēm eius
charitas.

Humanitas
eius erga
morbidos.

Fit minister
generalis.

Cap. 7.

Reformat
Ordinē suū.

Giraldus
scribit contra
Franciscanos
& miserē
petit.

Cap. 8.

instituit, vt fratres populum hortarentur ad salutandum eandem, signo campanæ audito, quod post Completorium datur: quod creditum sit, eandem ea hora ab angelo salutatam. Tunc translatum fuit venerabile corpus beati Antonij ad prægran-
 dem ecclesiam Paduanam, cuius lingua secundo & tricesimo sui obitus anno, recens & rubicunda reperta est: quam vir sanctus in manibus deuotè recipiens, ac largioribus lachrymarum imbribus perfundens, talibus reuerenter affatus est: O lingua benedicta, quæ Deum semper benedixisti, & alios benedicere docuisti: nunc perspicuè cernitur, quanti meriti fueris apud Deum. Cui oscula deuotè figens, illam honestè collocari curauit. Cuius etiam fama permotus tunc Clemens Quartus, vt illum in partem solitudinis traheret, opulentæ Eboracensi ecclesiæ præfecit: nec tamen assequi potuit, vt vir sanctus eam promotionem acceptaret: qui propositi constans, in religionem maluit permanere, vbi diuitias & dignitates sibi præpararet in celis. Cuius constantiam Pontifex admiratus, ad illum, Stra, inquit, in testamento tuo, & in illo colloquere, & in opere mandatorum tuorum veterasce.

Nota de S. Antonij paduani lingua.

Præficitur ecclesiæ Eboracen. sed recusat. Eccli. ii.

Nunc verò se offert numerosior cummulus diuinorum scriptorum ipsius. Cùm Parisijs legisset primum librum Genesis, nobile opus, quod de septem visionibus Bonauenturæ intitulatur, editum est. In libros Sententiarum celebria Commentaria edidit, secundum & quartum præsertim, quos etiã metricè est profecutus: & incipiunt,
 O fons splendoris, vas dulcoris & amoris.

Cap. 9. Scripta viri sancti.

Quibus ob sublime ingenium authoris ibi inspersum, Sententiæ Sententiarum Bonauenturæ, titulus inditus est. Super Euangelij compendiosè & vtiliter scripsit: Lucæ præsertim, cancellarij piæ matris Iesu, quam pectori impressam, assidua meditatione semper est veneratus. Rursus contemplatione sancti Ludouici regis Franciæ, officium de Cruce deuotissimum edidit, quod ab Ecclesia, nullo immutato, receptum, in ea solennitate vbiqùe legitur. Composuit & solenne officium in honorem beati Francisci, & de ipsius vita historiam serioso tractatu primum, & secundò reductorie annotauit. Composuit & libellum de sex alijs Seraphin. In monte Aluerno duo nobilia opuscula edidit, pijsimas contemplationes flagrantia: quorum alterum, Itinerarium mentis in Deum: & alterum, In seipsum, appellata sunt. Composuit & libellum approbatorium religionis Mendicantium, quod Defensorium appellant. Composuit & libellum de vita Christi, siue Meditationum passionum ipsius, quem Arborem Crucis nominant. Composuit & Breuiloquia. Itè & Sermones Dominicales super Euangelij & Epistolis per totum anni circulum. Itè Compendium veritatis sacre scripturæ. Itè libellum ordinationis siue Institutionis Nouitiorum. Itè & libellum de Stimulo Amoris. Itè & libellum, quem appellat Pharetram, de auctoritatibus principalibus Doctorum approbatorum, quem per Alphabetum profecutus est. Et alia plura opuscula vsque ad tricenarium numerum, quæ in partibus Galliarum frequentius habentur in manibus.

S. Bonauentura vitam S. Francisci conscripsit.

Et cùm beati Francisci religio, quam annis octo & decem sancto regimine gubernauit, ipsius monitis & exèplis in solidiori sanctitatis statu firmata esset, & viri claritas ob vitæ sanctitatem, doctrinæ eminentiã atque operum diuinitatem vbiqùe elucesceret: tum fortè Romana Sedes plurimum laborabat difficultatibus, quæ in Concilio, quod Lugduni congregabatur, inextricabiles emerferant, Gregorius tunc Papa X. & reliquus sacer Senatus, illecti studio viri, quem leuadis dictis difficultatibus ac vniuersalis Ecclesiæ regimini intelligebant plurimum præstiturū, atque ob merita alioquin subleuandum, in Cardinalem, quanuis reluctatè, promouerunt, & quod rarum, ex ipso initio ob viri excellentiã Episcopum Albanensem. Moxque pertractandis arduis rebus Concilij vnus omnium delectus est, deputatis qui illi assisterent, Rothomagensi & Tripolitano claris Episcopis illius temporis: qui & ipsi de religione S. Francisci ad Episcopatum ob meritū vocati fuerant. In quo Concilio de multis illius sapientia sanctè consultum atque decretum, & Græcorum composita hæreses, qui tum præsentè Palæologo eorum Imperatore, qui in hoc Lugdunum venerant, liberè ad Romanæ Sedis obedientiam redierunt. Ad quorum reductionem missi fuerat frater Hieronymus de Esculo, & frater Bonagratia Dalmata, Ordinis Minorum religiosi eximij meriti. Quibus cum literis reuerfis, lætus idè Gregorius, fratres ac Prælatos, qui in Concilio aderant, in Lugdunensi Ecclesia conuocauit, vbi vir sanctus præclaram habuit orationem, proposito themate, quod legitur Baruch 5. Exurge Hierusalem, & circumspice ad Orientem, & vide collectos filios tuos ab Oriente vsque ad Occidentem.

Cap. 10.

Concilium Lugdunen.

Creatur Cardinalis & Episcop. Albanensis.

Græci Ecclesiæ Romane subscribunt.

- Cap. 11. Successiue in ea vocatione, pari sanctitate & operum fructu perseverans, cum in
 2. Tim. 4. Dei Ecclesia diutius laborasset, ita vt cum Apostolo iure dicere posset: Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruavi: anno salutis millesimo ducentesimo septuagesimo quarto, & sue ætatis tertio & quinquagesimo, hora matutina diei
 * quinto
 Obitus beati viri. Dominicæ, quæ mensis Iulij erat tertia & decima, ex humanis sublatus est, & sanctis Patribus, vt credere debemus, æternum victurus, reditus. Qua die ipsius venerabile
 Celebratur ei⁹ exequijs corpus sepulcro reconditur in ecclesia S. Francisci Lugdunensî, cum multis lachrymis & conseruatione fratrum, lamentantium se tanti viri societate destitui, qui patrem sibi in Dei Ecclesia relinquere non videbatur: Gregorio Pontifice permaximè eum reputante, qui ibidem publicè testatus est, Ecclesiam Dei illius morte magnam incurrisse iacturam. In cuius exequijs primam Missam celebravit frater Petrus Tarentasiensis, Episcopus Cardinalis Ostiensis, & sermonem habuit propositio themate, Doleo super te, mi frater Ionatha. Vbi inter cæteras commemorationes gratiarum & donorum, quæ illi Deus dedit, etiam fuit quod quicumque eum videbat, statim ipsius amore capiebatur, eiusque monita libenter recipiebat, Græci præsertim, quibus reducendis ipsius diuina eloquia & consilia plurimum cõtulerunt. Benignus, affabilis, omnibus gratus, & nulli vnquam scandalo, pius, prudens, humilis, pudicus, sobrius, castus atque quierus: quarum virtutum actiones & officia semper strenuè executus est. Quod etsi nullo alio probante doceremur, satis ex diuinis suis scriptis liquido patet: quibus tam intenso affectu singula præmissa prosequitur, vt nisi per assumptionem de illis habitum adeo ardentè illis insistere non valuisset. Tum verò, quod Alexandri de Ales præceptoris ipsius testimonio mundus ab omni vitio probatus est: qui eius vita & moribus probè cõpertis, de eo dicere solebat: Verus Israëlita est iste, in quo Adam non peccasse videtur. Cuius Doctoris autoritatè tanti apud Ecclesiam valuisse constat, vt de illius dictis aut scriptis nefas putauerint dubitare, consummatumque omnes testati sunt diuinum oraculum, per beatum Franciscum de illo editum, futurum eum magnum virum in Ecclesia Dei, religionemque suam magna per illum sanctitatis incrementa recepturum.
- Cap. 12. Iam intelligis, Pater beatissime, quod & per te planius intelligebas, quis qualisve fuerit Bonauentura, de quo agimus, cuius vita & exemplis, beati Francisci religio illustrata, & doctrina, omnis terra repleta est. Nunc quod secundo loco aggredimur, pari patientia audire digneris, dum refero, quæ memoranda omnipotens Deus in illo, & ipsius virtute in alijs monstrare dignatus est. A re miranda exordior. Bonauentura adhuc in minoribus agens, demissæ mentis humilitate potius, quàm ex iniustitia, pluribus diebus abstinuerat perceptione sacratissimi corporis Christi, veritus nè si illud indignus sumeret, iudicium sibi manducaret & biberet. Cumque die quadam in Missa deuotus adesset, Deus respiciens ad illius humilitatem, particulam consecratæ hostiæ, de manu celebrantis per angelum acceptam, illius ori clementer immisit. Respexit enim ad humilitatè serui sui, propter quam beatus ab omnibus gentibus prædicatur. Rursus cum intenso affectu studeret contemplando & annotando vitam beati Francisci, gloriosus sanctus Thomas de Aquino, qui eadem tempestate meritis claruit, & Bonauenturæ magna charitate coniunctus fuit, accedens ad illius cubiculum, per foramen ostij introspexit, viditque illum in contemplatione raptum, & à terra mirificè subleuatum. Tum retrocedens ad suos: Sinamus, inquit, sanctum, qui laborat pro sancto.
- Cap. 13. Simona Lugdunensîs, beatum Bonauenturam viuentem summa deuotione prosequabatur: quæ, sicut Domino placuit, mortuum peperit. Ad quam euocatus vir sanctus, exposito caduere ante illius pedes, & mater, quæ in lecto coram ingemiscebat, & reliquæ mulieres, quæ aderant, sancti viri opem in salutem mortui deprecatae sunt. Tum vir sanctus commiseratus, manibus atque oculis erectis in cælum, deuotissimè orauit. Mox signo Crucis super puerum factò, viuentem reddidit matri. Tritum ac frequens apud Lugdunense castrum villanum, ac totam Prouinciam, quod mulieres vtero laborantes inuocatus exaudit, & de periculo eximit.
- Cap. 14. Iohanna Lugdunensîs, octo dies continuos vtero distenta, atque assiduo enixu parturienti cruciata, desperauerat de salute. Monita à mulieribus, quæ laboranti aderant, se sancti precibus & suffragijs commendauit, certum vorum pro salute recuperanda faciens, & statim incolumis incolumem peperit. Cõmemorat porò Author etiam alia multa sancti viri miracula, quæ nos studio breuitatis omittimus, ac deinde subiun-

Plurimum
cõtulit Gre-
cis reducē-
dis eius opa

Alexandri
Alesij de il-
lo sententiā.

1. Cor. 11.
Administra-
tur ei sacra
Eucharistia
per angelū

S. Thomas
de Aquino.

Infantem
mortuum S.
Bonauentu-
ra excitat.

Cap. 14.
Parturientē
liberat.

subiungit: Sunt præterea & alij innumeri, qui meritis eiusdem Sancti de varijs doloribus, agritudinibus ac periculis miraculosè liberari meruerunt: quorum singulos si recensere pergam, præsentì operi detrimento potius, quàm vsui aut fauori indubiè futurus ero. Hoc tamen loco non cõmittam, vt silentio transeam stupendum ac memorabile quiddam, quod omnipotens Deus ad perhibendum certum testimonium sanctitatis viri, in illius venerabili corpore pro sua clementia monstrare dignatus est. Dum idem venerabile corpus transferretur ad nouam ecclesiam, ad titulum sancti Francisci, Lugduni erectam, centesimo & sexagesimo sui obitùs anno, reliqua corporis parte alioquin exesa atque corrosa, caput tamen solidum, capillamentum hærens, labia, dentes & lingua, in nullo à virali statu aut colore demutata, reperta sunt. Erat profectò diuinæ clementiæ, illud os à putrefactione seruare, quod ad salutem fidelium atque in diuinis laudibus semper fuerat operosum, nec dare sanctum suum videre corruptionem.

Nota de in-
corruptiõe
capitis eius.

Possem fortè ineptus videri, si studens cõpto, prosequar diem absumere recensendo miracula, quorum relationi nec diem, nec certè dies sufficere satis scio. Si igitur diuum Bonauenturam in suis operibus miraculosum iam constat: si infusam dono sancti spiritus obtinuisse scientiam, diuina illius commentaria profitentur: si charitatis officia ardentius executum, mundanos honores contempnissè, affectus terrenorum abieçisse, in persecutionibus constantem mansisse, in beati Francisci ac vniuersali religione fructuosum extitisse: si superna vocatione, vt Paulum, in sortem Domini miraculosè conuersum: si diuino beati Francisci præfatio sanctum prædicatum: si Alexandri de Ales Doctoris irrefragabilis, ipsius præceptoris, sedula obseruatione sanctum compertum ac iudicatum: si religiosorum Minorum voto, qui sanctitate pollebant, vt sanctior, summus Prælatus assumptus: si Romanæ Sedis iudicio, vt clarus meritis, ad vniuersalis Ecclesiæ regimen profuturus accitus: si deniquè communi omnium opinione fidelium, sanctus tenetur & nominatur, & colitur: si benignus succurrit quotidie inuocantibus se: poterat sanctitas tua, etiam nullo petente, sancto, quod vnum deerat, publicos honores decernere: quanto magis id debes celsorum principum votis? Accedunt pientissimæ preces serenissimorum ac clarissimorum, Friderici Romanorum regis semper Augusti, Ludouici Francorum Christianissimi, Ferdinandi Siciliae, & etiam Matthiæ Hungariæ regum catholicorum: qui cum de re publica Christiana benè mereri sucti sint, digni certè videri debent, qui à sanctitate tua tam sanctam rem impetrent. Rogant præterea illustres Duces ac populi, & loco maximi muneris hoc petunt Calabriae, Venetiarum, Mediolani, Sabaudia, & Ducissæ Calabriae & Borbonij, Florentini, Senenses, Perusini, Lugdunensis & ciuitas Balneoregij: quæ licet humilis sit, tamen clarissima & Deo gratissima videri debet, cui tantum sidus producere datum est. Rogat præterea istius Ordinis reuerendissimorum Patrum Iohannes de Aragonia, eiusdem serenissimi regis Ferdinandi illustris proles: qui sanctos, qui in eo Ordine claruerunt, religiosius veneratur & colit. Exigit deniquè suo iure beati Francisci sancta religio, cuius alumnus, vel iusta petenti deesse non potes. Exigit & ipse sanctus ex promissione, omnipotentis Dei nomine facta strenuè militantibus, quod illorum laudes canter Ecclesia. Ecclesiastici 44.

Cap. 15.

Act. 9.

Hucusquè ex Oratione Octauiani de Vita S. Bonauenturæ, omiſſis nonnullis partibus ad vitæ historiam attinentibus.

DE DIVISIONE APOSTOLORVM, QVAE CELEBRATVR
15. Iulij, nonnihil inueniet Lector in sermone Chrysostomi,
qui infra habetur 30. Iulij.

VITA